г. Химки 6
ул. Библиотечная 15
Книгохранилищу Гос. биб-ки
СССР им. В. И. Ленина

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 1 ДЕКАБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 144 (6856). ◆ Мах 3 кеп.

Маьхашта йолча СССР Паччахьалкхен комитете

КПСС ЦК а СССР Министрий Совета а решенега хьаьжна халкъа эшача цхьадолча товарий паччахьалкхен розничин маьхаш 1983 шера 1 декабре денз лохдара хьакъехьа хоам бу маьхашта йолча СССР Паччахьалкхен комитето.

Розничин маьхаш лохде лаьрхIад:

кIувсаштен кIувсий изделештен — юкъера лаьрхIача 20 процент;

элтарий изделешта — юкъера лаьрхIача 39 процент, норкаи (качамаш доацаш) соболей цIокашта — юкъера лаьрхIача 26 процент;

тайп-тайпара бесаш долаш хIамаш хьахьокхача а («Темп», «Рубин», «Радуга» яха цхьайолча маркегIа йола телевизораш йоацаш) иIай-Iаьржа хIамаш хьахьокхача дIаюха нхукхьача а телевизорашта — юкъера лаьрхIача 17 процент;

цхьайолча маркех долча радиотоварашта — юкъера лаьрхIача 13 процент;

цхьайолча маркех йолча бытовой холодильникашта — юкъера лаьрхIача 15 процент;

кинопаппаратурана (ФЭД, «Киев» яхача маркех йола фотоаппараташ йоацаш) — юкъера лаьрхIача 19 проценти цхьадолча кхыча культтоварашта юкъера лаьрхIача 25 проценти;

пхьарсах доахкадеча стредочии индикаци йолча кварцеви сахьаташта — юкъера лаьрхIача 30 процент.

Шера лаьрхIача дерриг а лохдаь розничин маьхаш 2,6 миллиард сома боараме хургда.

Социалистически яхьа дневник

ПЛАН—ХАНАЛ ИЙС ДИ ХЬАЛХА

Пятилетне кхоалагIча шера цхьайтта бетта пленин тIенийца социалистически декхарешна ханал 9 ди хьалха кхочашдарах рапорт делар Нохч-ГIалгIай производственни текстильно - галантерейни объединене коллективо.

Цу юкъа цо арахийцар 10279 эзар сома мехаэ продукци, план 9860 эзар сом долаш. ХIаьта ноябрь бутт чекхбалале цар пленал совгIа 419 эзар сом мах бола продукци ехкар паччахьалкхенга.

— Уж толамаш дакъа тха вIаштIехьдаьлар — белка ханах бизза пайда эцарахи, бийдал, электроэнерги кхом беш дIаахийтарахи.

Объединене болаш ба хIанзале шоай пятилетка кхоачашьаь производственникаш. Царех ба хIамаш тега мотористкаш Н. Колнева, М. Махашева, З. Апаева, иштта кхыбараш.

И. ЭЛЬДЕРХАНОВА,
объединене кертера инженер.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

КПСС XXVI съездаи цул тIехьагIерча КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъеча шоашта доагIа дакъа юкъехьеш къахьегаш а «Грознефть» объединенена чуйоагIа ремонтно - гIишлон управлене коллектив.

Шин шерах цхьайтта беттах план 25 ноябре кхоачашьяь ца. Цу юкъа генподрядагIа балхаш дера план 107,5 проценти, хIаьта капитальни гIишлошьяра декхар 106 проценти кхоачашдир. Шоай низаца даь балхаш 104,9 процент хилар.

Овсаре къахьегаш совгIа, дина да управлене технико - экономически хьовтамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра план ийс процент тIехкхоачашьяьй. ХIаьта пленал совгIа бийдал, гIишлон материалаш кхоарех укх шера предприятена тхьаьзинна пайда иттаи эзараш сомий мехаэ ба.

Социалистически яхье шоашкара хьоклам тела бригадаш, къаьст-къаьста белгал шортта ба управлене. Царех ба: Е. М. Кривенков, К. М. Орлинин, А. Гойтамирова, Ш. Григорян керте латта гIишлошьяра а отделочникий а бригадаш.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ТОЛАМАШ

«Грозэнерго» яхача районни энергетически управлене къахьегаш а рационализаторийи изобретателийи йоккха отряд. Цар тернаи тIаболхийт производства эффективность, къахьегама овсарлен лакхъяра, энергоресурсаш кхом беш дIаахийтара. Укх шера цар енича предложенеш бен экономически пайда 112 эзара 000 сома мехаэ ба.

ДикагIа болча рационализаторех лоархIаш ба укхаза номер цаI йоаца энергостанце къахьега А. Камерский, Ю. Сергеев, В. Глушенко, кхыбараш.

У. АЗАМАТОВ.

ШУРЕИ ДУЛХИ ДУКХАГIА ДАЬККХАД

Паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара шера план соахка кхоачашъяьлар оаха. Цун бахьанаш дукха дар. КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленум хиначул тIехьагIа къахьегама а исполнительски а дисциплина чIоагIъяра къаьстIа тернаи тIабахийтар оаха. Бакъда дисциплина тоаграх хIама хилац хьайбаш меца дисача. Из а доагIача тайпара кхетадир совхозе. Коллективни подрядагIа бола бертболаши механизированни отряд вIашагIъеллар доакъар Iалашдара. Шоай алапеш тIехкхара хьахургдолчох тийша долга а ховш, хьинаре къахьийга хьайбаш дерттIа Iангара даьа йиш хургйоза лард еллар. Доахан тоадерна я унахцIена а дар бIаьсти уж даьгIенашка доажаде арадаьхача хана. ХIаьта юшача доакъарца кхаба доладича дикка тIакхийттар шура.

ТIеххьарча хана совхоза директора а специалисташа а тернаи тIабохийт шура алсамъяккха йиш хулийтача Iилмах, кхыча боахамашта тIеххьарча хана карагIдаьначох пайда эцара. ТолашагIа долча боахамашка санна доахана доал делга поточно-цехови хьисапа тIа даьккхад оаха. Хьалха хIара доарнас лелабеш 20 етт хиннабале, хIанз 13 мара бац. Цхьабакъда, уж дерригаш деттаз да Дахка кийчдина а дехна а доахан къаьсткъаьста леладу. Уж а хIаьта детташ дараш а шо-шоай лаьрххIа оттаьь рацион а йолаш кхоаб. Масала, барда, силос шура тIакхстийташ дола доакъар хиларах тарра детташ долча доахана дукхагIа лу, цхьабакъда йол кIезигагIа, к. кх. дI. ЦхьоалагIча фермера Халикова Пижас, масала, 20 ноябрь хьатIакхоачаш хIаре кхоабача Iаттагара 3000 килограммал совгIа шура яьккхар. Районе аггара лакхагIа хьокхам ба из. Поточно-цехови хьисапе доахан леладелга юкъедоаладалехьа иштта из толам бакхха шийна карагIдергхилар дага а дацар цунна.

Соахка цу хьокхамга кхаьчар тха боахама толашагIа болча доярхёх паI — Бисаева ТIаус а. Цо санна хIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограмм шура яккхар дуьхьа социалистически яхь йоархьайр районе ер шу доладуш.

ХIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограмм шура яккха гарга я хIанз ТIаус а. Иштта дийа доархIабу шоай декхарех къона дояркаш йинжарий УмаровгIар Захойн Залихана. Мишиева Халимат, кхыбараш. Шура яккхара социалистически декхареш кхоачашдаь баьннаб уж. Иштта хьаьнала къахьегарах боагIа мах а баь районе Сийлен улга тIа хьалтехад лакхе цIерашхьахача дояркай сурташ.

МоллагIча боахама хьокхамаш балхана болча наьха безамах цар говзалах, хьадерах дог лазарах тийша хилар а дицдан тха боахама кулгалхошта. Хадланаш йовнхо ю социалистически яхь лерттIа вIаштIехьаьнакка дIаяхьаре, толашагIа барни хан-хаьлхьа материально а морально а белгалбахаро.

Шин ферма я тха. Церна юкъе яьржача яхьа итогаш хIара бетта ю оаха, хIаьта дояркашта юкъе — хIара етт дийнахьа.

Коталю яьккхача коллективана 100 сом преми лу. Из сиь ферма толашагIа болча хьайбаш леладерашта юкъе. Цул совгIа, хьалхаяьккхача коллектива, доярхай сийна совхоза контора хьалхашка ЦIе байракх айю. ЦхьоалагIча ферма, дояркай Н. Халиковай, Т. Бисаевай, Х. Мишиевай сийна урагIълхийтай яз хIанз. План кхоачаш а еш, хьалхарча итт дийнахьа яьккха хиннача шоллагIча итт дийнахьа дукхагIа лаьккхача хIара килограмм шурех а ахча лу дояркаштеи скотникаштеи.

Фермай ерригача корпусашка доахана доакъар дилара, хий молдара, чура цIенъяра балхашта механизаци яьй. Цу гIулакхо аттача даьхад хьайбаш леладерий къахьегама хьалаш. Йлайха а хIанз дояркаша божа беттара гIирс кийчбеча, цIеча уголокий помещенешка.

Цу дерригнеша вIаштIехьдоалийт совхоза хьайбаш леладерий укх шера дика хьокхамаш гойташ къахьега а. Шера план тIеххкхоачаш а ош 1647 тонн шура, 448 тонн дулх хIанзале дIаденнад Даьлена.

США керте а йолаш советски наха кхерам тIатасса гIерташ я НАТО. Цунна кхетар хургдац. Вай кхерадургдолаш дац. ХIаьта вай Даьхен оборонни экономически ниэ чIоагIбар дуьхьа, хIанзалца карагIдаьначох кхоачам а ца беш, кхы а дикагIа хьокхамаш гойтара ерриге торонаш оарцагIъяьла, иштта дIаихоачар деш къахьегарда.

М. СУЛАЕВ.
Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза профкома председатель.

СУРТАШ ТIА: шура яккхара укх шера социалистически декхараш тIеххкхоачашдаь «Самашкинский» совхоза дояркаш (аьрдехьара аьттехьа) Х. Мишиева, УмаровгIар Захойн Залихани.

М. МАЛУЕВА суртащ.

ХАЛКЪА ХЬАЛ-ТОРОН ЙОАККХО ЕШ

Укх шера цхьоалагIча декабре денз цхьайолча хIамай а товарий а розничин маьхаш дикка лохдениэ даргдоацаш КПСС ЦК а СССР Министрий Совето а лархIаро къаьгте хьагойт ленински парте, Советски пачхьалкхено советски наьха хьал-торо дIахо а тоакра йоакхо елга. Парте XXVI съездо, КПСС ЦК цул тIехьагIа хиннача Пленумаш кийчъяь Советий Мехка экономически курс вахаре чакхйоаккхаш я.

ТАСС корреспондента маьхашта йолча СССР Пачхьалкхен комитета председателагара Н. Т. ГЛУШКОВГАРА дийхар миллионаш болча къахьегамхой хьаштий духьа чакхйоаккхача цу йоккхача окнена комментари елга.

— Николай Тимофеевич, халкъа эшача товарашта вай мехка маьхий политика белгалъераш малагIа факторащ я?

— Цу товарашта долча маьхаш стимулировани е еза бахача наьха хила боагIача боарамагIа дола дIадехараш а хьашташ а дикагIча тайпара кхоачашдара цу продукце ассортимент хургйолаш, советски наьха вахара боарам айбара партен правительстван оттадаь декхараш кхоачашдара гIо дергдолаш.

Промышленни а юртбоахама я производство, нах чубаха цIеноза хьалделга, розничин товарооборот, городашка а юрташка а бахача наьха ахчан доходаш дани лакхлуш хиларо, йоккхий социальни проблемаш къестаеш хиларо дикала кердача лагIа тIа баьккхаб материальни хьал-торон боарам, хIара сага культура а быт а. Советски нах дикагIдар даа баьннаб, цар тIабувхабу гIирс тайп-тайпара ба, балхах мукъа йола ха дикка дукхагIа хиннай, вьттув болашагIа хиннай фусамаш а быт а, чулоацам болашагIа а биэагIа а хилнаб салоIам. Бахача наьха реальни доходаш укх тIеххьарча 20 шера шозза совгIа алсамьяннай. ДикагIча тайпара леладенад социальни Iалашо елга. БIарчча хьанийцача пенсеш дIателара хIанз шера хьежаду 37 миллиард сом.

Потреблене общественни фондай чотагIа лелаеча школаша, лакхерча дешара заведенеша, больницаша, поликлиникаша, библиотекаша, дукхахача кхыча дешара, культурно - просветительни, медицински, спортивни учреждениеша мах боацаш гIулакхаш ду берригача советски наха.

Потреблене общественни фондашкара бахача нахагга кхоачача ахчах а льготех а 1982 шера 128 миллиард сом хилар е сага-сих лаьрхIача 470 сом гаргга.

Дикка толамаш даьхад жилищни проблема къоастеча. Дукхьал 1970 шера денз мехка хьалдаьа 1300 миллион гаргга квадратни метр нах чубаха цIеноз, иох хул Советски Iаьдала шерашка хьалдаьрех кхоалагIа дакъа совгIа. ХIанз городашка бахача нахах 80 процент гаргга бараш къаьст - къаьстача квартирашка бах. Цар планировка а комфортабельность а дикагIа хиннай.

ЧуIеча фусамах, транспортах, коммунальни а бытовой а гIулакхаш дарах тела мах бахача берригача наха бола лургболча тайпара лохеча боараме ба, хIаьта цу гIулакхашка дIадохийтачох кховаткъе итт процент гаргга дар, вешта аьлча шера 8 миллиард сомал дукхагIдар пачхьалкхено дIаухийт потребление общественни фондашкара.

Советски сага эшараш тIатIа шерлу. тIаювхаю модни хIамаш, кога гIирс, туалета предметаш, парфюмери, радиотелевизионни а кхыча чоалхаеча бытовой техника а кердалераш, хоза дика мебель, кхы дукха хIамаш чIоагIагIа хоетт бахача наха.

ХIара советски сага гу къахьегамхой боарамагIа дола хьашташ Iалашдара эша товараш арахецара даьхе мохк мел дIахьалхашкахьа бахаб. Керттерча товарий розничин маьхаш стабильни долаш дус. Масала, 1954 шера хиннача бесса да маьхка а маьхка продукташта а дола маьхаш, хIаьта дулха - шурий продуктай дараш — 1962 шера хиннараш санна. Укх тIеххьарча 28 шера товарий цхьадолча тайпай юкъара мах 9 процент лакхбеннаб, хIаьта цу кийа алапи 2,5-зза тIаккхийттад, укх тIеххьарча 13 шера колхозхой къахьегамах лу мах 1,7-зза алсамбаьннаб.

Цунца цхьана дагадохийтача бакъахьа да, 1983 шера 1 феврале 1 миллиард сом гаргга тIатехдар маьхаш, тIаккха 1983 шера 25 апреле а 1 сентябре а цхьадолча товарий маьхаш 3 миллиард сом гаргга лохдир. ХIаьта хIанз КПСС ЦК а Советски правительства а решени тIайнцар 1983 шера 1 декабре денз 2,6 миллиард сом маьхаш кхы а лохде аьнна, цо 1983 шера 1 феврале тIа мел теха маьхаш тIера дIадовх, хIаьта шера 1,6 миллиард сом пайда а боал бахача наха. Потребительски товараш дукхагIа хьадара а царга дIададар лохдара а эша хьалаш хьахилара, дIахо йодача хана кхы а лохдергда розничин маьхаш.

Къаьстта белгалдаккха безам ба са, США империалистически гIоазарий бехкагIа дунен халкъашта юкъера хьал уIоагIа телхача хана розничин маьхаш лохдаь хилар Парте, Советски пачхьалкхено къахьегамхой хьаштий духьа хIанз цу тайпара гIа баккхар — вай Даьхен экономически низ хьагойта къаьста дола теахал.

— МалагIча лостамех дIахо эргадоахаш тоаде лархI тайп - тайпарча товарашта а гIулакхашта а дола розничин маьхаш тарифаш?

— Цхьадолча товарашта а гIулакхашта а дола розничин маьхаш тарифаш хувцIара укх шера чакхъяьхача мероприятеша, иттаи шераш хьалха хьахиина стабильни маьхий системе дола ниIса доаца дерригa гIулакхеш дIадовхаргдац. Вай боарамагIа дIадоахаргда уж.

Цунца цхьана, московски станокашъераша вIашагIхкетар долча хана новкъоста Ю. В. Андропова белгал ма даккхар, керттерча кхачан а кхачан доаеча а товарий стабильни розничин маьхаш хулга Iалашдара КПСС XXVI съезда решенеша оттабаь лостам къахьегамхой хьаштий духье лерригIа чакхбоаккхаргба.

ХIаьта бахача наьха тайп-тайпара а тIа-тIа доккхагIа хулаш а долча хьашташа дIаиа деххара долча халкъо эшача кердача товарашта розничин маьхаш увттадеча хана вай ларде лувц дикагIа долча кердача товарий маьхаш дифференцировани хулга (цу тайпарча товарий хIанзарча маьхашка диллача), цар кердa дикал а потребительски свойствош а теркалъе эзашхилар.

Товараш дукхагIа арахецара а ассортимент эргаяккхара а предприятена стимулировани еш хила деза маьхаш. Товарий дикал лакхъярца а керда потребительски свойстваш хьахиларца а дувзадена кхы тIа дIадохийтар маьхаш увттадеча хана теркал ца даро геттара дика товараш хьадеча предприятешта экономически пайдане доацача доаккхаргдар.

Товараш дукхагIа хьадар а уж дикагIа хилийтар а духьа розничин маьхий стимулировани яра лоархIам айбара гIо деш хила еза «Н» яха индекс йола дикагIа долча товарашта ханна маьхаш увттадара системa, хIаьта иштта товарий хьалхарча опытни партешта, геттара модни йолча хIаматшта промышленни а торгови а предприятеша вIашин баьча бартагIа договорни маьхаш увттаделга.

Розничин маьхашта стабилизаци е, хIаьта цул тIехьагIа уж лохде йиш яц къахьегама овсарле лакх ца йича, халкъа боахама дерригача доакъошка а сферашка а продукцега дIадодар лох ва дича. Вешта аьлча, хIара коллективо, вай мехка хIара къахьегамхочо дикагIа, кхы а овсарегIа болх бара наьъагIа мара.

МАШАРА ТIЕХЬА, ТIЕМА ДУХЬАЛА!

Къоабал а ю хьал а лоац

Советски наьха дегашка долаш дар да КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Юрий Владимирович Андропова ше яьча Заявлене тIа аьнар. Цудухьа да из Заявлени иштта наха къоабалъяр, хьаллацар. Вайна дайна хьахоз радио чу, телевизор чу гIолла, деш газеташ тIа цунах дола хоамаш. Советски наха лаьца ца Iеш, из Заявлени хьаллоац дунен тIа мел дахача машар безаш долчв адамаша а.

Iалаьмате чоалхане а кхераме а ха я хIанзаръяр. ЧIоагIа айбеннаб дунен мехкашта юкъера кхохнам, кхерам тIаэттаб адамашта эгара дезагIа долчов — машара, кхерам гIаэттаб вахара, дукха Iайнад лаьттав тIа ядерни герз. Вай мехко дIа ца яхаш цо сагото ца еш кхачанзар из цу тIа. Американски империализми цунна тIехьа латта НАТО чудоагIаш дола мехкаши да из цу тIа кхачара бехкедараш. Машара, дуненна иштта кхерам тIаэттача хана яьндаь я новкъост Ю. В. Андропова Заявлени селлар адамаша хьаллоацаш. Цу тIа белгалдаьд США администраце Малхбузен Европа мехкашка оттаеш йола керда ракеташ, цига цар Iоадеш дола герз цу мехкий кхерамзле лорара лаьрхIа ца хилар — царна кхерам тувсац цхьанна а мехко — уж тIема лаьрхIа хилар. Вай мехко царна духьала де доагIар дергхилар а.

Советски Союз цIаинхи хиннац кхыча мехкашта тIема кхерам тIатувсаш, исторе чухь хоаш — йовзаш яц цо кхыча мехкаца хьалхагIа тIом дIаболабаь моттиг, массе хана банза ца боалаш баьб цо тIом, ший халкъий кортамукъале, цар къахьегам, вахар лорадара тIехьа. Иштта бар Сийлахь - боккха Даймехка тIом. Советски Союз яц аггара хьалха атомии герз хьадаьр, из даьр американски империализм я. Адамашта диццац, цIаккха дин а лургдаш Хиросимен Нагасаки хиннар. Американски империализм яр социалистически мехкашта духьала НАТО блок вIашгIъеллар. Цунна йолча духьаленна Варшавски Договора организаци вIашагIъолла йнизар социалистически мехкий. Вай мехко дерригача дуненга дIайхайкадаьдар ше кхычарел хьалхагIа ядерни герз тIема юкъедоаладергдац аьнна.

Доаладе йиш я кхыдола масалаш а тIема даькъе вай мехко деш мел дар империализмо тувсача кхерама духьала йиза ца йоалаш еш кийчо хилара. Дерригача дуненна ховш да, Советски Союз дунен тIа машар хилийтар духьа кховвсам лоаттабеш йолга. Вай мехка тIема пропаганда е бокъо яц цхьанна сага, доккха зулам санна лоархI из. Вай мехка поэташа стихаш язъю машара хелаь, композитораша илли хестабу машар. Советски наха дика доаз тIема зулам, цудухьа беза ба цунна машар. Вай мехко массе хана яьккхад, хIанза а йоах ядерни герз дIададаккха раьза ба ше, тIахьех из дIадаккхара капиталистически мехкаш. Бакъда, из тIахьехам дIахоза бац империалисташ. Советски Союзал тIема кхоачама тIех хила лаьрхIа Малхбузен Европе, вай мехка доазонна гаьна доацаш керда ракеташ оттае йолаьй американски администраце. Иштта хьал эттача ший кхерамзле лораяра де эшар ца дича балац вай мохк. ХIаьта из декхар кхоачашдара низи торон цун йолаш а я.

Доккхий а бехктокхаме а декхараш да яздархошта хIанз хьалхашка латтараш. Уж декхарийна ба вай мохк бIаьхегIа, низ болашагIа хилийтара къахьегаш болча нахах шоай дIейха дош ала, вай социалистически Даьхе лорае, моллагIа тIаэтта халона кийчча болаш нах хьалкхебара лаьрхIа йола произведенеш хьаккхолла.

А. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР яздархой халкъа яздархо.

Хьинаре къахьегарца жоп лургда

ЧIоагIа раьза хина тIайийар «Грознефть» объединена чуйоагIача технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлоша КПСС ЦК Генеральни секретаро, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова укх деношка яь Заявлени.

Американски ракеташ ФРГ доазон тIа, британски гIайренаш тIа увттаеш латташ хиларах политинформатора, коммуниста Муртазалиев Iийсас баьча хоамага ладийгIачул тIехьагIа коммуниста, водителя Алимуканов Зайнде аьлар:

— Шоай хьашт йеллад хьаьрбаьнна хьувзийта американски империалисташ, цхьабакъда, вай массане а хьинаре къахьегарца лораергъя вай Даьхе.

Шоаца къахьегаш волча новкъосто аьнар чIоагIа раьза хина хьаллаьцар водителаша Гухаев Мухьмада, Вахабов Нупус, Тербин Александра, Камиличенко Анатоле, кхычар. Цар массане а дош делар дIахо йодача хана кхы а дикагIа къахьегаш. Даьхен низ чIоагIбеча дааза дакъа лаца.

Укх шера 20 ноябре денз декабрь бетта чотагIа къахьега болабенаб автомобилисташ. Укх юхедисача деношка Старогрозненски бурувдеттарашта, мехкдаьттахошта, гIишлонхошта лаьрхIа цар дIа-юха хьоргда 5 эзар тоннал совгIа мовхьаш.

— Хьинаре къахьегарца жоп лу оаха американски империалисташа лелаеча провокацешта, — аьлар фрезеровщица, кагирхой хьехамча Оскарова Туминас.

А. ТИЩЕНКО,
пенсионер.

ТIемо вoI ваьвац

БархI бIаь совгIа саг гулвеннавар Ахриев ГIапура цIерагIча Назранерча «Электроинструмент» завода коа. Уж бар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова яьча Заявленена хетаяьча митинге баьхка завода къахьегамхой.

Лоаща къамаьл деш митинг хьайиллар завода парткома секретара Торшев Бахьаудина. Цо дош ду тIемен къахьегамен ветерана Имагожев Албаста Iалаудина.

— Цу лоархIам болча документа хIара мугIаро къаьгга дIахойт ядерни тIом хьоабе гIертача США агрессивни гIоазарашта, цар мел лелаеча авантюристически планашта сатийна бIара хьежаш, кулгаш вIашикадехка советски нах ца бегIанзеи багIаргбоацилгеи. Аз тIахьех завода хIара къахьегамхо машара вахте отта таханарча дийнахьа дена. Къахьегамца жоп лургда вай Рейгана администраце лелаеча политикана. Со Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа дакъа лоацаш хиннав. Цига дика гучадаьлар советски наьха барт-цхьоагIо. империалисташта могаргдац вай дукхача къамех латтача наьха цхьоагIо йохае.

Митинге ше къамаьл деш тIемен къахьегамен ветерана Гагиева Екатеринас аьлар:

— Кхьметтел сожагIа а доацаш. гIанахьа а духьал деча сиг эгIавалла турпаI да тIемаша дувзадеша, дукха дайнад сона бомбаш йийтта хIалакдаь лаьтташ, гаргаш еттаенна човнаш хинна доадаьбераш, бокхий нах, истий. ТIом ца хилийтара духьала луш дола жоп хургда хьинар айдаь вай къахьегар, — аьлар цо ший къамаьл йистедоалаш.

Митинге дакъа лаьцараша чIоагIа раьза хина тIайийцар Машара фонде 1000 сом дIадохьийталгах бола соцам.

А. ШОВХАЛОВ.

Машар котбаргба

Дукха нах гулбеннабар сазардийнахьа Вознесенски газа чакхйоахача заводе балха ди йисте даьннача хана. Уж бар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова яьча Заявлене хьакъехьа хиннача митинге баьхка.

— Газ чакхйоахараша лет тIаре къоабалъеш хьаллоац коммунистически партеи Советски пачхьалкхени дунен халкъашта юкъера машар чIоагIбара, атомни гера дIадаккхара тIехьара машара политика, — аьлар митинге къамаьл деш къахьегама ветерана цхьоалагIча комбинированни установка боккхагIа волча оператора Бамбатов Салаудина.

Ю. В. Андропова яь Заявлени хьинахьен чулоацам боккха болаш хиларах дийцар компрессорни станце воккхагIа волча машиниста Н. И. Туршатова, тIемен къахьегамен ветерана М. Мальсагова, къонача прибориста Уанев Юре, кхычар.

Гулбеннараша массара раьза а волаш соцам тIайийцар дIахо йодача хана кхы а хьинарегIа, низ ца кхобеш къахьега.

А. ХАРСИЕВ.

Парте политика— нийса политика

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институте хилар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Ю. В. Андропова яьча Заявленена хетаяь митинг.

Митинге къамаьл деш политэкономе кафедра сотрудника, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветерана, запасерча полковника Булатов Николай Павловича аьлар:

— ТIема хало а къиза1 а Iайшарех ва со. Тхона, тIема ветеранашта, дика бовз тIом, цо наха тIаоттаду Iазап. Из Iазап адамаша кхы тIа ца оттийта гIерташ массаза а оарцагIъяьлаш къахьегаш хьайоагIа ленински парте Центральни Комитет, Советски правительство. Вай мехка из машаре политика хьал а лоацаш вайх хIаране кхы а хьинарегIа къахьега деза Даьхен экономически а оборонни а низ чIоагIбеш.

Новкъоста Ю. В. Андропова Заявлени хьаллоацаш политически фийлал йоа ца еш, лакха дисциплина йолаш, хьинаре къахьегаш, дикагIа дешаш хилара массава тIахьехаш. Рейгана политикана вай кхайхеш къамаьлаш дир тIема ветерана М. Н. Сафронова, студенташа Я. Масарова, Л. Князевас, кхычар.

Б. АБАДИЕВ.

КЕРДАЧОА ШЕРРА НИКЪ ТЕЛАШ

Цхьайтталагlа пятилетка йолаелча дена хlара бетта планаш тlаийца социалистически декхараш тlехкхоачаш а деш, республикерча производственни объединенешта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагlарех я СССР-а 60 шу дизара цlерагlча «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене коллектив. Цкъа санна дуккха а КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе байракх а луш, республикански Сийлен улга тlа льхий из.

Мишта вlаштlехьдоал-теш объединене коллективна кердкерда къахьегама толамаш даха, аьна даьча хаттара жоп а луш, социалистически яхьа йолча инженера Булатова Екатерина Николаевнас аьлар:

— Паччахьалкхен план а шоаш тlаийца декхараш а толаме кхоачаши тlехкхоачаш дара шоашта тlалатта бехктокхам боккха хилар дика кхетадеш ба объединенера болхлой, инженерно-технически болхлой. Дерригаш низам царцагl а даьха, хьинар кхо ца деш къахьег цар ер шу доладелча дена. Из де тха вlаштlехьдаьннад керда техникен динагlйола технологии балха юкъеккувларах, балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбарех, къахьегамен производственни дисциплина цlенхаштта тоарах. Цул совгlа, «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикен хьадер дукхагlен хилийта!» яхача девизагlа йола социалистически яхь а ма хетта дика вlаштlехь яьккхай оаха.

Хlара дийнахьа итогаш ю яхье баьннарашца даьхачи къахьегама толамий. Уж дlадовзийт заводской радио чу гlолла, иштта цехашкарча а заводской юкъарча а социалистически яхьа экранашца гlолла. Яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржаю, эсалагlа болх бечарна эшача новкъостал а деш, уж тlачlоагlбу дикагlа къахьегаш бараш.

— Объединене коллектив кердача коталонашка кхувлара чlоагlа пайдане хилар бригадни подряд шерра балха юкъейоалаяр а, — тха къамаьла юкъеэера комплексни бригада бригадир Сальников Виктор Александрович. — Цкъа-дале, хьалха дlалдача хана бригадерча болхлоех хlаравар ши-ший норма уйла еш хулар, коллектива юкъарча хьокхамий бала болаш вацар цхьаккха а. Шозлагlа-дале, нагтахьа болхло хилацар бригаде цхьаннел тlех професси йолаш. Болхлоша нийду алапеш, ахчан премеш тайп-тайпара хулар. Хlаьта бригадни подрядагlа тхо къахьега доладелча дена дукха хlамаш хувцаденкад тха коллективе.

Цхьан карадагlа болх бу бригадо, бухсоццаш хьахиначунга хьежжа алапи а ахчан премеш а эшаш. Нагахьа санна моллагlча болхлочо къахьегама е производственни дисциплина телхайой, брак йолаш продукци арахеце дукхьал цун ший балха lеткъа ца lеш, ерригача коллектива балха а lаткъ из. Из дош дувц бригада совете, гlалат вьннар бехктокхаме а озаш. Цудухьа хlаравар ше гlалат ца вала гlерт, ший низ кхоачар ду цо коллектива юкъара производственни хьокхамаш тоадара. Нагахьа саг вац бригадни подрядагlа къахьегача коллективе шишша-кхокха балха говзал йоацаш. Цудухьа цхьа болх боацаш висача lохайна вагlа везаш хилац, вокх професех къахьег цо. Иштта кердача методагlа къахьегача бригадай дерригача технико-экономически хьокхамаш кхыча бригадашкарчул дуккха дикагlа да. Хlаьта цар нийду алапи а ахчан премеш а дикка дукхагlа я. Цунца лакхлу бригадай болхлой материальни безам.

Бригадни подрядагlа къахьегаш я объединене 79 бригада. Шоай декхараш цlена кхоачаш а деш, хlанзлехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачангъяьй кердача методагlа къахьегача Макаров Владимира, Яковлев Николая кулгалдеча комплексни бригадай коллективаша, кхы дуккхачар.

— Иштта къахьегами социалистически яхьи вlаштlехьъяккхар бакъан долаш дог хьеста толамаш доахаш, хlара бетта тlаийца декхараш тlехкхоачашдеш хьабоагlа тха объединене болхлой, — яхаш дувц профкома председатела Верявкина Галина Васильевнас. — Ер шу доладелча дена паччахьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа оаха арахийцай 57 эзар сома маьха нормативно-цlена продукци, заданел совгlа маьхала яьккхай 290 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Экспортни поставкаш яра паччахьалкхен план толаме кхоачаш а еш, довзол арахьарча мехкашка укх шера дlаяхьийтай 284 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Хlаьта шера тlаийца декхараш тlехкхоачаш а деш, хlанзлехьа объединене коллективо арахийцад 285 эзар сом мах бола культурно-бытовой гlулакхаштех коа-картен эшаш дола товараш.

Объединене еррига арахецача нормативно-цlенача продукцех 40.9 процент яр паччахьалкхен дикала Знак йолаш я, хlаьта товарни продукци лакхерча категорех яр 49.7 процент я. Из хул планагlа лаьрхlачул дикка дукхагlа.

Производства эффективности балха дикали лакхъяра даькъера керда наькъаш лехаш дукха балхаш ду предприяте. Йоакхо ю укхаза кlезигчун а доккхачун а кхом бера. Цу лостамагlа деча балхаш тlа дика ца йоалаш къахьегаш ба уж. Ер шу доладелча дена цар кхоадаьд 8,6 тонн lаьржа металл, 1,6 тонн бос бола металл. Электроэнерги кхоара паччахьалкхен план 150 процент совгlа кхоачаш а яь, из кхоаьяй 188 эзар киловатт-сахьат. Паччахьалкхен план цкъан ахазлен совгlа тlехкхоачаш а яь. Йовхала энерги кхоаьй 140 гигакалори, хlаьта условни доагор 16 тонн кходе дезача кходаьд 18 тонн. Цу масалаша къахьега хьахьокх объединене болхлой эффективностага бодача новкъа бlубенна болхаш хилар.

Хаддаза дукха мероприятеш чакхйоах объединене lилман-технически прогресс яра, къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара, рационализаторски предложенеши изобретенеши сихагlа производствана юкъеяккхувлара тlеерзаь. Цар лакхъю къахьегама овсарле, кlезигагlа кулийт арахецача продукцега дlадодаш дар. Цу даьшо дика ка йоалаш къахьег укх шера укхаза. Къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхарах хlанзлехьа производствана бе безаш хинна пайда ялхайтта эзар сом болча, баьр 26600 сом ба. Шера тlаийнача социалистически декхарех рационализаторски предложенеши изобретенеши производствана юкъеяхьарах бе безаш хинна пайда 98 эзар сом болча хlанзлехьа баьр 135,3 эзар сом ба.

Уж къахьегама толамаш хьанхоллаш яраш я шоай хьинари низи кхо ца деш къахьегаш йолча цехий, сменай, бригадай коллективаш, бlаьш бола болхлой. Царех я Н. К. Павлиди керте латтача слесарий участка, Э. М. Абубакарова, В. М. Литовкина кулгалдеча электрикий бригадай коллективаш. Хlаьта хlанзлехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера план дикка тlехкхоачаш а яь, тlадоагlача шера чотагlа къахьегаш ва укхаза тхьо болхло. Царца юкъе ва фрезеровщик, коммунистически къахьегама ударник Касьянов Юрий Владимирович, «СССР приборостроене отличник» яха сийлен цlи лелаеш вола Мухамудинов Равиль Ярулович, предприяте дикагlвола кагирхой хьехамча лоархlаш вола Илларионов Николай Павлович. Цун наькха тlа лепаш я кислагlча, иттлагlча, цхьайтталагlча пятилеткай ударник яха кхоъ сийлен Знак, Къахьегама сийлен кхоалагlча степена орден. Заводе эгтара дикагlа вола токарь лоархlаш ва кагирхой хьехамча, коммунист Костоев Хьусена Мухьмад. Ший тамагlа а долаш продукци арахеца бокъо яьккхай цо. Уж санна барий кхы дуккха а цlераш яха йиш я укхаза. Шоаш хьаеш йола продукци тlехдина мера а ца хулийташ, хlара сменагlа нормаш 130—140 процент кхоачашъю цар.

Б. КОСТОЕВ.

МАСТЕР—ПРОИЗВОДСТВЕ ЛОАРХIАМЕВАР

Ше кулгалдеча коллективе ше везавалийта, лархlийта хар кулгалхочун декхар, цунна дола совгlат, ший балха моттиг цунна йоразь хилар да. Иштта ва эла йиш я Аргунски «Пищемаш» завода механо-сборочни цеха зlаьнараш хьаеча участка мастерах Л. Байбатыровх.

Заводе дукха ба из санна бола лакха квалификаци йола мастераш, бизза бола хьехамчаш, цlаьхха хинна хlама дац заводе хlара декадагlа еш йолча социалистически яхьа итогегlа котало яьхача къонача мастераша Х. Домбаева, А.-Х. Мусаева, кхычар кулгалдеча участкай цlераш йоахаш хилар. Мастераша шоай участкашка беш болла из лоархlаме болх даим терказе лоаттабу завода кулгалхоша, общественни организацеша. Масала, механо-сборочни цеха мастер хинна Б. Алиев, цун къахьегама мах а баь, керттерча механика отдела инженер-механикалла хьожавир. Технически тlахьожама отдела вошкагlвола мастер хинна Я. Мазаев котельно-сварочни цеха начальникалла хьожавир.

Каст-каста чакхйоах мастерий опыт дlа-юха йовзийтара тlаерзаь совещанеш тха заводе. Иштта боккха пайда лу мастерашта юкъе хlара шера лелаеча яхьаша. Бакъда, дукха ха йоацаш заводе хиннача партийни отчетно-харжамий собране ма дувццара, цхьайола моттигаш нийслу къахьегама дисциплина телхаеш, мастерий лоархlам лоха болаш, боагlаш бола болх чакх ца боахаш, балха хьа ца боагlаш lеш е тlехьабусаш а. Собране шоаш къамаьлаш деш коммунисташа белгалдаьккхар ма боагlара из болх хlанз а заводе вlаштlехьбаьнна ца хилара балха дисциплина телхаьча 60 сага юкъе цхьабола коммунисташ хилари. Царех ба А. Саламов, Т. Мачигов, Л. Осмиев, Ш. Цакаев, хlаьта В. Дебиев коллектив цхьанна хlаманца а лоархlаш болх дlа а тесса дукхагlа ахча даккха гаьнна дlаваха а хиннав. Цудухьа, цо даьчун коммунисташа из шоай мугlарашкара дlаваьккхав.

Хlанз а дукха дlа-юха юш болхлой кадраш заводе, духьал бархl бетта заводе балхара дlаваьннав 155 саг. Цу гlулакхо хьахьокх производства юкъерча звеной командираша-мастераша коллективе беш бола политико-кхетамен организационно-массовни болх боагlача боарам тlа боацилга. Из зулам цlендаь юкъера дlадаккха новкъарло ю производстве хьалхалаттараша, къахьегама ветеранаша еппача сигналагlа бехктокхаме ца а озаш производстве новкъарло еш волчунна цхьаболча мастераша гадоахаш хилар. Хоаш ма дий, цу тайпара новкъаш кулгалхоша лелаеш хилча къахьегама дисциплина чlоагlъярах лаьцача цlенхашттарча къамаьлех дувца а ца эшилга.

Къамаьл дlадолалуш дийцача бесса, уж ледарлонаш ца юалийтара тlаберзабаь боккха болх чакхбоахараш а дукха ба. Вокхагlволча мастера У. Ужахова кулгалдеча наха эша товараш арахецача цехе йоккха опыт lоаьйй сменни заданеш кхоачашъяра бола мастерий бехктокхам лакхбара. Из опыт дlайоаржае езаш хилара деншаш дийцад бригадай, сменай, цехий собранешца. Хlаьта завода администрацеи общественни организацеши боккха политико-кхетаме болх чакхбоакх цу тайпара пайдане кердадараш балха юкъедахьара тlаберзабаь.

Вай ханара производстве чоалхане хиларга хьежжа лакхденнад мастера декхараш а. Из тlахьех лакха говзал йолча болхлошта кулгалде, нагахьа эшаш моттиг нийслой хьехарца а гlулакхаца а цабагара масла гойта декхарийла а ва.

«Пищемаш» заводе мастераша доккха дакъа лоац яччаний кхолламий планегlа лелаеча яхьашка. Цар толамаша, дукхача кхыча къахьегамхой толамаша санна, гlо ду завода коллективана паччахьалкхен плани тlаийца социалистически декхараш кхоачашде.

Р. ЯКУБОВ.

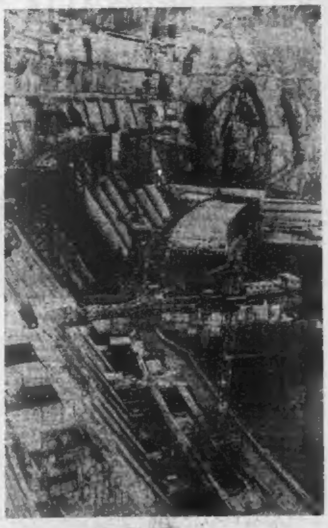

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Енисея тlара ваккал — 6,4 миллион киловатт низ бола Саяно-Шушенски ГЭС хьалъеш а болх беш а я. Тахан болх беш гидростанцеи ялх агрегат я. Мехка цlагl болча энергосистеме хьалхара энергоблок болх бе йолаенча дена 28 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги еннай укхазара. Вож йиса йиъ агрегат хlанз гlишлонхошеи монтажникашеи а. Хьатlадоагlача шера царех шиъ болх бе йолаллийта лаьрхlад. Хьалъеш латте ши бlаь шовзткъе итт метр лакха хургйола плотина 232 метрга хьаьчай.

СУРТА ТlА: хьалъеш латта Саяно-Шушенски ГЭС-а плотина. Лохахьара бьеф.

Ю. БАРМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ГIУЛАКХ ТОАЛУШ ДОАГIЕ А...

Массехк шера тlехьаюсача предприятешца лоархlаш яр «Ачалуки» яха минеральни хий ду завод. Предприяти тlехьайисара бахьанаш дукха дар, царех керттера дар-м къахьегамен производственни дисциплина во хилара, социалистически яхь лерттlа вlаштlехьа ца яккхара дар. Эгтара хьалха уж гlулакхаш тоаде лаьрхlар оаха.

Дукхагlа даьхе заводе болх беш бола нах тха районерча вlаши гаьна йоацаш ядача кхаь Ачалухенашкара ба. Хlаьта шоай ханнахье балха хьа ца боагlаш, ах сахьата, сахьата тlехьа баьлча а доп ца хеташ бараш а нийслора. Царца кхетама болх бе бийзар, хlана аьлча производствах дог ца лазар, миччах бесса даьнна а балха ди йистедаьлча сагота воацар тхона ца эшнага дlахайта дийзар. Завода администраце общественни организацешца цхьана, хlара денна кхар санна, къовсам лоаттабора балха ханах бизза пайда ца ийбеча нахаца.

Хала хете а цхьаболча цу тайпарча нахацара къаста дийзар тха. Иштта балхара дlабаха бийзар Астемирова Маликат, Кузьгова Паьтlимат, кхыбараш. Хlара болхло дlаваккхар производствана ца lаткъаш дисацар.

Верригаш а 106 саг мара вац тlа заводе къахьегаш, тlакха чlоагlа новкъа хул коллективе кхоачамбоацараш нийслуш хилча. Дукхагlча даькъе тхо да цунна бехке. Лерттlа кулгал а деш, боагlача боараме болх хьабехача коллективе нийслац кхоачамбоацараш.

Социалистически яхь вlаштlехьйоаккхилга а дика латт ала йиш йолаш дац. Тахкарча дийнахьа кlезиг-дукха дикагlа оагlорахьа хувцамаш-м хиннад тха цу даькъе, бакъда ше ма дарра хьалийцача, яхаца дувзаденна гlулакх эсала лел заводе.

Нийса хургдацар оаха хьа формаш балха юкъеккувлац аьлча. Цхьабакъда, укх шера мара боагlаш бола терказ тlабалийтабац оаха цу деша а.

Хlанз са дувца безам бар болх оалангара дикагlа оагlорахьа хувцара оаха дерхlарех. Царех эгтара хьалхара дар да, кастта керда лини оаха эксплуатаце дlалургйолга. Из болх бе йолаенча шера 20 млн. хи шиша арахеца торо хургья тха. Хlанз цунна наладка еш, из хийчъеш балхаш деш шоацкара хьокхам телаш ба наладчикаш Боков Заудин, Албиев Мухарбик, электрик Кирин Николай. Хlаьта, къьнара хий деш йола лини оаха мерза хий арахацаргдолаш тоае лаьрхlад.

Хlанз укх сахьате завода йоакха йоаца коллектив лоархlаю хьалхашка латтача декхарех. Хий шушашка чудоттара укх шера итт бетта план 100,2 процента продукци маьхала яккхара план 101,2 процента кхоачашъяьй оаха. Уж толамаш кхы а лакхагlа хургдар, нагахьа санна чурча торонех бизза гlа пайда ийцабаларе, кхоачамбоацараш ханнахьа дlадаьхаларе.

Белгалбаха беза дикагlа бола производственникаш, уллуварчарна шоашиара масал гойтараш. Уж ба бригадир, Малгобенски горсовета халкlа депутат Циздоева Ахьмада Паьтlимат, бригадир Точиева Хаьди, этикеровщица Кузьгова Зайнап, болхлой Кузьгова lайшет, Дзейтова Хаьди, Эсмурзиева Моххатхан, иштта кхыбараш.

Паччахьалкхен план толаме кхоачашъяра чlоагlа новкъарле ю тхона цхьаькха хlамо а: продукци Плиевски перевалочни базе дlакхахьа машенаш тоъаш яц тхона. Малгобенски АТП дийнахьа хьахьожаераш 4 автомашина мара яц. Уж lалашъе кlезига я. Тха декхар дар Малгобенски АТП кулгалхошка кхы а массехк транспортни единица тхона хьожайтар.

Завода коллектив дог тийша я пятилетка кхоалагlча шера план хаьжа хьалха кхоачашъергхиларах.

I. БОКОВ,
«Ачалуки» яхача Малгобенски минеральни хий деча заводе керттера инженер.

№ 2 йолча Челябински производственни автотранспортни объединене политехнически института автотранспорта кафедра болхлоша цхьана вlаштlехьъяьккхай КамАЗий технически хьалхага хьожаш lунал дара система. Укхаза керттердар — политехнически институтэ «КамАЗ» дизель-тестер яхача приборашца болх беш йола технически диагноз уттаю станци. Двигатела диагноз оттаю цул система вlашагl а ца йоакхаш.

Вlашагlъеллай машинашта технически lунал дара конвейера ши дикк, болх беш я балха централизованно довл деш йола система.

Челябинскера автомобильни парк дукхагlча даькъе КамАЗех латташ я. Из система юкъейоаллахьаро гlо дергда ремонт ерга дlадодар кlезигде а сеца латташ йоакхаха лоацъе а.

СУРТА ТlА: КамАЗашка хьожача конвейер тlа.

В. КЛИНИПИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

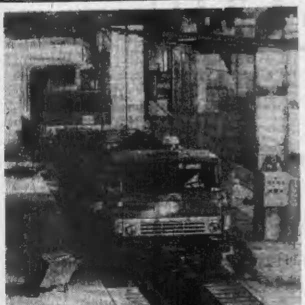

ФУГА ХЬЕЖЖА ХУЛ ХЬУВКЪАМ

Дlадийначa фуга хьежжа хьатlайоал лаьттан культураш. Бlаьсти дlаюргйолчар фу тlехдика кийчдарах тийша хургба цар хьувкъам а юртбоахама производства продукташ дукхагlа ихар а.

Из кхета а деш дукхача агрономаша ма йоагlара йоакхо ю фуна лаьрхlа йола культураш хьалкхеяра, ханнахьа уж чуэцара, цул тlехьагlа царна е езаш йола переработка яра. Лоацца аьлча, класс лакха а хулийташ чакхдоахийт фу кийчдарца а из дlаоттадаь лоаттадарца а мел дувзаденна балхаш.

Уж балхаш геттара дика чакхдоах Грозненски района Ленина цlерагlча колхоза агронома Ф. А. Макаренка. Цlенхаштта оарцагlвоал из фу кийчдара. Цхьа шу дlедахадац цу боахамо ший ханнахьа лакхача классах дола фу дlа ца оттадеш. Хьатlайоагlача бlаьсти дlаюргйолча культураша лаьрхlа хlанзале дlаоттадаьд цхьоалагlчеи шоллагlчеи классагlа дола фу. Цул совгlа, цхьакха моттиг хинпац цу колхозе фу тоъладаь а из ше дизагlача дlа ца дохийташ а.

Вайна халахете а иштта фуна йоакхо еш дола боахамаш дукха дац республике. Дуккхача колхозашка, совхозашка тоъаш а дац дlа а оттадаьдац дlаде мегаргдолаш дола дика фу.

Дукхагlча даькъе дlаоттадаьр кхоалагlча классах да. Хеталу боахамашка агрономически службаш йоацаш санна.

Районни госсеминспекцей даннегlа 15 ноябрь хьатlаотташ бlаьсти ялатен ялатабобовни культураш дlаера кийч а даь дlаоттадаь фу 55 процент мара дац. Хlаьта цох цхьоалагlчеи шоллагlчеи классех дар 31 процент да.

Ший ханнахьа чу ца эцар а кийч ца дар а бахьан долаш 685 тонн фуна лаьрхlа хинна ялат дlаде пайдана а ца хинна ялата лаьрхlа паччахьалкхена дlачудала дезаш да.

Хьаэцаргъя ва Шалински района. Фуна лаьрхlа дlаоттаньча 207 тоннах ворхl боахаме 147 тонн цу гlулакха мегаргдолаш хиланзар. Цига йоакхо яц бlаьсти культураш дlаера. Из во практика цига лелаеш я хlара шера. Бехка кlалхарбоала гlертача агрономаша шоашта бакъахьа мел хетараш дувц. Фуна лаьрхlа йола культураш ханнахьа цlенъяра, цар кондици лакхъяра эшарашка хьожаш бац боахамий кулгалхой а.

Цига санна воча хьале найсденнад Малгобенски района боахамаш а. Фуна лаьрхlа ше совхозо дlаоттадаьча 250 тонн фух 133 тонн пайдала а ца хинна обменни фонда юкъедиккъад.

Пхи бутт баьннаб фуна лаьрхlа дlадийна хьина кхаш чуниаца. Хlанз а кенен гороха фу цlендаьдац дуккхача боахамаша. Царна юкъе я Назрановски района «Маяк» яха совхоз, Наурски района «Притеречный», «Советская Россия» яха совхозаши Ленина цlерагlа колхози, Надтеречни района «Горагорский», «Надтеречный», кхы совхозаш.

Дуга фу кийчдара балхаш лерттlа вlаштlехьдаьхадац Гудермесски района «Терек», «Ойсунгурский», «Гудермесский», «Брагунский» совхозашка. Еррига район хьанийцача 1330 тонн фуна лаьрхlа дола дуга хlанз а цlендаь даьккхадац цига.

Республикански госсеминспекцей толлам беш гучадаьлар цигарча боахамашкара агрономаш цу гlулакха вlалла йоакхо еш боацилга.

Хlанад из иштта? Хетаргахьа из гlулакх керттера дарех цаl долга кхетадеш бац цигара специалисташ.

Массехк шу да «Терек» яхача совхозе фуна лаьрхlа долча дугана переработка ергйолаш йола цех хьалъеш латта. Из хьалъяь яла гаьна я. Хlана аьлча, пуско-наладочни балхаш чакхдаьхадац. Цу гlулакха цlенхаштта уйла е декхарийла ба совхоза кулгалхой.

Горохах йоакха фашкаргаш дlаяхара дола балхаш хlанз а вlаштlехьдаьхадац «Урус-Мартановски района «Горец», «Гехинский», Малгобенски района «Алханчуртский», «Сагопшинский», кхыча совхозашка.

Надтеречни, Наурски, Шелковской районашкарча боахамий агрономаша лерттlа цlендайтац люцернай фу, цудухьа семеноводчески станце хьаккхухьаш дола фу «повелика» яха карантинни бlеха хlамаш а йоакхаш да.

Бlаьсти дlадуврг долча ялатеи ялатабобовни культурий фу ший ханнахьа кийчдаь дакхкац юртбоахама опытни станце а. Из я сорташ а хувцаш республика боахамаш дикача фуца lалашде дезар. Хила доагlачуя дукха кlезигагlа да цун болхлоша кийчдаьр, хlаьта цох а 90 тонн хулаш дар тlадалар цхьоалагlча класса стандартал лохагlа долаш да.

Боахамий агрономаши кулгалхойи декхарийла ба бlаьсти дlаюргйолча культураша лаьрхlа мел аша лакхача кондицегlа дола фу lалашде, цох цхьа килограмм тlера яргйоацаш заьскладашка дlадала.

Л. ЧЕТВЕРИКОВА,
республикански госсеминспекцеи начальник.

Социализма мехкашка

ГОРОД САГА ЛАЬРХIА Я

Бухареста цlаккха а дайладац вай деношка дераш миссел дукха гlирсаш хьалдеш. Саьнош уйла елаш тlехьарча шерашка кердача фусамашка баха хийшаб 80—100 эзар сагага кхоачаш вах. Лоаццача хана городе байлача ши миллион болча нахах дукха хlама ца эшшаш ахавешта тийннай дикя тоаль хlанзарча ханара квартираш.

Херхаца йожаьча дахчан шераш гойташ долча гоний хьисапе, хlара замо ют городе юкъ тlа цкий лераш. Дlаяха бlаьшере чакхйоалаш французски неоклассицизма стиле хьалъяьча центро «зlамига Париж» аьнна цlи тиллийтар Бухарестах. Кхы цхьаькха «архитектурни гоно» — Херестрэу яхача lема юхерча виллайи особнякий районо юкъеднъад цунна хин атагlарча кхерийи дахчани декоративни башхалонаш говза цхьан таръеча къаьнача румынски лоадчества дикадар. Кхы цхьаькха архитектурни достамо — конструктивизмо — дlтад тlехьена «сигаленах бовхьаш гlерташ дола» банкий, страховни торговни компаней гlирсаш.

Цу Бухарестана дукъала латтар «махала» — промышленни предприятешта гонахьарча демаша йизача, кlала жагlа боацача улицаш тlа готта даьгlа болхлойи городера къе нахи баьха цlеношь. Духхьал уж районаш я халкъа lаьдал латтача шерашка эгтара докхагlа хувцамаш хиннараш. Маьлха зlанарашна сийрдаьхха, паргlата, баьццарча гаьнаша къайлаьхьа керда кварталаш я Титан, Друмул Таберей, Валта Албэ, Джулешть, Берчень, Пантелимон... яхаш хинача яьеса йидача тиша цlенолгеш даьгlача, уцалаш лаьттача моттигашка урагlдахараш. Цуаца дувзаденна аьлча, царех цхьяраш Румыние тlом хьалехьа хинача цхьайолча йоккхйча городел йоккхагlа я.

— Тхона эшараш да хоаза вахара атта а дола цlенош. — йоах «Проект» яхача бухарестски института проектни группа кулгалхочо архитектора Парасквив Юбус. — Архитектура сага ма эшшара хила еза, цхьанна тайпара а ший масштабаца цунна lотикъам а ца лойттабеш. Цу принципагlа хьалъегlийртад тхо тхоай столица къулбаседенгахьарча юкаrlараща юххера Баняса-Норд яха керда нах баххаргбола район.

Теркалделаш, кхоаддаьаза вlаштlардаь да укхазара цlенош, фасадийи балконийи отделка цхьаннеяр санна шоллагlчунгъяр йоацаш я. Цхьоалагlча этажаш тlа тиэкаш, кафеш, ресторанаш, служба быта предприятеш я. Тховнаш тlарча цlеча кирпишко белгалйоакх къаман зодчества къаьстта йола колорит. Хlаьта е кердадараш а да: тховнаш тlа уттае гелиоустановкаш — маьлха энерге дlоахдаьча хих пайда ийбергба вахара эшача тайп-тайпарча гlулакхашта.

lалаш юкъе хилар, дикача боазача-безача ахаца бетта вала йиш хилар — из дерига долаш да кердача районе. Гоннахьа къаьна паркаш а йолаш да хьаш lамаш (Баняса-Норде балкона тlара дlахьежача а гуш да уж), цlенош доккхий ца хиларагlа кlезига ба царна чу баха нах, цудухьа вlаш бовз, берригаш а дика лоалахой ба. Цо вlаши lимерза хулийт нах, йоккхача городе каст-каста хоалуча тайпара вlаши къехкаш боацаш.

Параскив Юбуша къамаьл дlахо ду оаха «Олимп» мустере паргlатача терраса тlа. Дlатlахьежача дий, сиэволчески да аьнна хеталургдолаш дола, эрзах даь пенаш хоадаьд тийгача рушниашцеи салфеткашцеи. lочухьежача уллуш жlлача гаьна тlара чуухаш дола гlанаша бlаргагуш хьеlа дй, хlанзал тха бlаргашта бlаргагуш кхаливаьха кадайча кулгаш кердача комсех кийчдаь муст кха эзди гуйран мелар. Аз ладуегl бlаь шерашка хьадоагlача муст кийчдара халкъа традицех дувцаш волча сайца къамаьл дечунга, сона дукхьала утт дlайхача ден комсаш чузаца боахача маьха сурт, хlара комсий гайдолгах луча маьха хьисапе лаьтта lолега кьоцара тlадимаш. Хlаьта иштта хьалхашка утт сона салоlача сахьаташна яйгача эрвах аьча буна чу докхача комсий гайдолгах дlамига хоза хьаж йола хий луттаргах чакх а доахаш топпара чамешка чу а детташ мелаш багlараш а.

Халкъа традицех дийцача дувц оаха «къаьна пенаш» ца дохийтара де дезарех. Бухареста юкъе я lура дена саррайца дохкарийн кйдарийн гlараш соцаш йоацача тихалтех латта колоритни улицилг. Из я Липскань — галантерейщиний улица. Дукха ха йоацаш чlоагlа реконструкци аьчул тlехьагlа хьадийллад укхаза кера Цlан торгови центри.

— Ер эдани юхаяра проект Софие хинача дуней архитектура тlехкьарча биеннале оаха гойтача, — дувц Параскив Юбус, — специалистий тержам чlоагlа тlабир. Цо дика цхьана тарду чакхйаьннача бlаьшерей дикадарашти вай хана торонаши.

Духхьал исторически художественни мьхале йола эдалеш лораеш lац Бухарест. Масала, укх шера вах чубахача дукхаза вlаштlардаьча кхаь цlенош шоаш латта моттигаш «хийцай». Из хlама дир города лоархlамегlарча магистралех цхьаннена — Штефан — чел — Маре яхача тlехьакъа модернизаци еш хиларагlа. Бакъда, уж цlеноци доладаь дlадаха а йиш яр. Амма Румынски гlишлонхой хlама лерхlа ховш ба: эданеш шоаш лаьттачара кхычахьа дlахьарга дlадахар, уж лоха а даь яхдараш хьадарга гlоргхиначох алкха 32 процент. Минута кхо сантиметр еш цlенош кердача моттиге доахаш хиннача хана, цу цlеношна бехача наха пайда ийбора шийлачей дlайхачен хих, лифтах, газах, телефонах, электричествах.

Параскив Юбус могадир Бухареста эгтара кердагlча районерча эгтара къаллара цlеношка хьажа даха. Нохкъа долхаш дийцар цо, тхо сетгъа гецтар йолча шайда тlа хьаяъеш йолча Авиаце кварталага хьажа долхаш хиларех. Укхаза вахаргва тиъаь итт эзар саг, эгтара хьалха самолеташ хьаеши уж лехкаши бола нах хургба уж. Баняса — Норд санна, цlенош лакха доацача lамаш долча баьццарча зоне хургья из.

Кердача районе эгтара хьалха хьаддаьча цlеношна хlетта мара баха хайша бецар нах. Хьатlаухаш а хlамаш тlера lойоахаш а яр машинаш, керда баха ховшаш болча наьха гlарашта юкъе тlехьо мара бlаргкхетанзар са хlетта аькача палисадникие кулгаш детташ ваьлла, къонахчох. Дlаюхевахача хайра сона из эзаш дотlаш воаллаш хилар.

Геннадий АВАЛОВ,
АПН соб. корр.
Бухарест.

Кхом бе мехкдаьтта продуктой

Зе деш дола наькъаш дӀакъовла

Нохч-ГӀалгӀай республикин халкъа тӀахьожама комитето дийцад магистральни нефтепроводий Къулбаседа-Кавказа управление балхах доша „дош. Цига белгалдаьккхад управленин ерриге хенийцача 1981 — 1982 шерашкахь ухх шера бархӀ беттехь зехьа доадаьд 507 тонн мехкдаьтта.

Мехкдаьтта дӀаухийтача хана технологически режим гӀоьча телхаярца дувзаденна аварешш ярах, шиъ ханнахьа нефтепроводашта профилактически ремонташ ца ярах дукха доаду мехкдаьтта. Шиъ болх а служебни декхараш а бе-башха ца хеташ тесса Ӏеладарех авари хана тергулга шиъ ханнахьа гӀучададац, хӀаьта цу гӀулакха бехкебараш бехктокхаме увлац. ДукхагӀйолча хана аварин хилара бахьанаш лечкъаду, зехьа дайна мехкдаьтта мел дукха да хайтац. Масала, 1983 шера апрель бетта Тихорецк — Малгобек яхача нефтепровода бархӀлагӀча километре цига гӀулакх деш хиннача нака шоай декхараш цӀена кхоачаш ца дарах мехкдаьтта дӀадахийтара схема нийса дӀакъайлаяцар, цудухьа уххаза авари хилар. Цхьабеттьда, из авари турбаш мукхъярах хиннай аьнна дӀаяздаьд, шел мехкдаьтта дайнад къайладихьад.

Управлене хаддаяза харцаьа отчеташ уттаю, 1982 шера управление нефтепроводашка 53 авари хилар, хӀанта ухх шера хьалхарча ах шера 39 авари яьй. Енначи отчетех соакха 24 авари, ухх шера хьалхарча ах шера 16 авари яьй аьнна дӀаяздаьд. Управлене предприятешка мехкдаьтта пари ӀалашъяьӀаьнц мехкдаьтта лорадара йолча устройствашца, учет лелаяра йолча автоматически узлашца, уж йолаш йолча а царех бизза пайда кийбац е дукхагӀа йолча хана болх ца беш хул уж.

Тихорецк яхача линейно-производственни диспетчерски станце (ЛПДС) хӀараяр 20 эзар кубически метр йолаш дӀаоттаьлча ялх резервуарех йиъне тӀа мара болх беш яц понтонаш. Юкъалаьа болх бе йолаенначе хьалхарча шера, 1981 шере, хий чу а даха ехар. Вознесеновски мехкдаьтта дӀаухийтача станце 1969 шера дейш 16 резервуарех болх беш яц бархӀ. Уж мегта а отталь болх бе йолаялийтара деш хӀама дац. ХӀаьта 1981 шера денз Тихорецки ЛПДС-е болх беш яц мехкдаьттана учет лелаю йиъ автоматически узели Грознерча АВТ яхача автомаркера йиъи, царех хӀараяр 130 эзар сома маьха я.

Магистральни нефтепроводий Къулбаседа - Кавказа управлене керттерча инжинера декхараш кхоачашдеш волча нов. Старшие управленена чуйоагӀача предприятей кулгалхошкара кӀезигагӀа авари хилийтара, мехкдаьтта дӀадохийтача хана из кӀезигагӀа доргдолаш гӀулахх дара доагтӀар хьа я дехаш, боагтӀача хьисане тӀахьожам лоаттабаьбац.

Магистральни нефтепроводий Къулбаседа - Кавказа управление начальника нов. Трегубовна бехи баьб тӀахьожам ца лоаттабарах, мехкдаьтта дӀаккухьийтача хана из кӀезигагӀа доргдолаш гӀулахх ца дарах, мехкдаьттапроводашка яьча аварешта тийнна отчеташ нийса ца хиларах.

Мехкдаьтта дӀаккхуьйтача хана из зехьа доадара, авареш хилийтара бехке бола гӀуланхера вах а бехктокхаме эзаб.

Специалиста хьехамаш

СИХА ЧАКХДАХА ДЕЗА БАЛХАШ

Доакъара культураш тӀадола кхаш дукхагӀа хулийташ латт республике. Из кштта дале а республика юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка декхар оттадаьд иттлагӀча пятилетка шерашка хиннчул лакхагӀа хьуанъям болаш ялата культураш хьалххее.

Дукхача факторех тийша ба хьуэнъам. ХӀаьта эггара хьалха — дӀенхашташ шоай ханнахьен ерригга агротехнически комплексах йола мероприятеш чакхъяхарга хьежжа.

Карарча шера во хиннача хаоттама хьалаша чӀоагӀа духьале яьй юртбоахама культурашта. Къаьстта пар хьуенъам эсала хинаб технологи телха а еш агротехнически бокъонаша дӀа ма деххара балхаш чакх ца даьхача боахамашка. Халахете а цхьаболча колхозийи совхозийи специалисташа цу хьанъехьа е ешаш йола вывода яьяд.

Анализаца хьахьенхад вӀаштта шин шера ка бола гурахьа дӀадуаш дола ялат тӀахиннача кхай тӀа цӀаькха цу тайпара ялат дӀадийча жужелица яха зене дола лазар кхетилга. Кхете а боахамий кулгалхошен специалисташен эггара аттагӀа бола некъ лех — моллагӀча мукъадаьннача лаьтта дӀадуа ялат, агротехнически бокъонаш телха а еш. Лоацца аьлча, гурахьа дӀадийнар тӀахиннача лаьтта юха а из санна дола ялат дӀадув, хӀаьта бӀаьстий — хьалха дӀалхача бӀаьстий дӀайийна культураш.

Уж бокъонаш талхаярах жужелица яхача лазарон кхьача хӀамашен зенаш ду Сунженски района Орджоникидзе, Кирова, XIX партсъезда цӀерагӀиен «Восход», «Победа» яхачен колхозашта, Надтеречни района «Минеральный», «Калаусский», кхьача совхозашта.

Ухх тӀехкхьарча шерашка пхьадолча боахамашка гурахьа ялат дӀадуьш долча кхашка чӀоагӀа дьаржад кхьача тайпара дола лазараш: овлаш вардолар, тӀид тассар, септориоз, кхьидараш.

Уж лазараш деттелу дӀадувча фуна молхаш ца еттарах. Цу гӀулакха эггара хьалха бехке ба боахамий специалисташ.

Зене йолча хӀамаштен лазараштен духьала фуна молхаш а ца тохаш ухх гурахьа ялат дӀадийнад Сунженски района «Победа», Наурски района «Россия», Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозашта, «Калаусский», «Дружба», «Черногорский», «Октябрьский» совхозашта.

ДӀадувча фуна 50 процент кӀезигагӀа молхаш а етташ цул технологи телхаеш хиннай Сунженски района Цечна Эсхаре цӀерагӀча колхозе, «Грозненский молочный», «Советский», «Серноводский» совхозашта.

Гурахьен Ӏаней ханашка дӀадийнача ялатан дукхача шерашка тӀаювлача баьпаштен доникх ее ду деххапа. Ухх тӀеххьарча шерашка чӀоагӀа дебаденнад уж.

Дехкий дебалургдолаш лар ухх гурахьа хинна хьалаш: йокъал а латташ дӀайха деош ухаш хинна хаоттам, кхашка шортта доакъарча тӀадесса лаьтташ тӀехьагӀа мара аха ца доладар, кхьидараш.

Геттара дукха да дехкий ганараш, хьажиӀаш, дукхача шерашка тӀаювла баьпаш тӀахиннача кхашка. ХӀанз гурахьа дӀадийнача ялатий кхашка чудолаш доагӀа дехкий. 168 эзар гектара тӀа дӀайийнача культурашта тохам баьб. Цо хьахьенхад 52 процент хулаш долча пар кхашка дехкий хилар. Къаьстта дукха дехкий чуденад Ачхой-Мартановски, Грозненски, Надтеречни, Сунженски, Шелковской районашкарча дукхача шерашка тӀаювлача баьпашка. Цига цхьадолча кхашка гектара тӀа 600 а соьгӀа а дехка ба.

Уж доадара Моздокерча антибиотикаш еча цехера 20 тонн бактериальни препаратах еай. Уж молхаш тоьаргья 18—20 эзар гектара тӀарча культурашта обработка е. Примикаш хьакхуь хьалхе а оттаьлча графиках. ХӀаьта эггара хьалха уж ду фуна лаьрхӀа люцерна хьалхеча, хьайбай фермаштен, юрташтен, пачхахьалхкен заповедникаштен юхе кхаш долча боахамашта.

ХӀемаш лорадара йолча республикански станце хьалхадаьнха доллаше а цу прималкхах ши тонн вай республике хьа ца яхьаш йисай «Самашкинский», «Оверный» совхозий кулгалхой бехкагӀа.

Дехкашта духьала еча обработкай темпаш лоха я. 30 эзар гектара тӀарча культурашта обработка е йоагӀаш таханарча дийнахьа 10 эзар гектара тӀаьге ярашта мара яьяц из. ХӀанз а из гӀулакх ма доагтӀара кхетадеш бац пхьадолча боахамий кулгалхойи специалисташ.

Зене йолча хӀамашта духьалара балхаш къаьстта воӀ эсалеи ду Урус-Мартановски, ШӀалински, Ачхой-Мартановски, Сунженски районашка. ХӀаьта «Чеченингушенно» яхача объединения чудолхаш долча дукхача боахамашка уж балхаш вӀалла дӀа а доладаьдац. Ма боагтӀара шоай кхоачамехи торонехи пайда эцаш Надтеречни Шелковской районашкарча пхьадолча боахамаша а.

Из положени дӀано да йиш йолаш яц. Ха дӀа а ца йохийташ деррига ницкъ одолагӀдахьа ухх гурахьа дӀайийнача культурашта обработка яь лоаццача юкъа чакхъякхар боахамий кулгалхойи специалистийи керттера декхар да. Нагахьа санна ерриге дӀайийна культураш лораяра балхаш цӀенхаштта чакх ца доахе пхьайтталагӀча пятилетка дилагӀча шера дийнача хьувкъамга доглоахилга хургьац.

Р. ГАЗАРОВА.
баьцоттӀаш лораяра йолча республикански станце керттера агроном.

Юрта боахама къахьегамхошта дока ноакъостал де торо йолаш я Виницка областера ферментни препараташ еча Ладыжински завода продукци. Ферментий — биологически катализаторий — граммаш тоъ хьайбашта луш долча доакъарах техача царех уж дикагӀа хьалхийтара а хӀаьта цар дозал дукха хӀама ца моллаш шоза тӀакхетийтара а. Цудухьа хӀанз тӀеххьарча хана дукха терко ю микробиологически промышленность дегӀайоалаяра. ЦхьайтталагӀча пятилетка шерашка микробиологически синтеза ларде уж хьаелга дегӀадоаладе а, 1,6—1,9-зза дукхагӀа из продукци яракердила Ӏалашде а ларъхӀад.

Духхьал юрта боахама хилиа Ӏац ферментий балха «професси». Цу кхьерча биологически препаратах чӀоагӀа пайда эц медицинеси, кхачаи, яйгача промышленносте.

СУРТА ТӀА: шоллагӀча производства цехе — Францерча фирмаша яйта кердагӀйола технологически оборудовани. Дикача автоматика торо хулийт технологически процесс нийсса чакхъякха.

А. ГОРДИЕВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

Дозол дехьара

2 ДЕКАБРЕ—ЛНДР КЪАМАН ЦӀЕЙ—
РЕСПУБЛИКА ДӀАКХАЙКАЯЬ ДИ (1975 ш.)

Социалистически общества хьалъяра бух хьакхолхара наькъ тӀа дикка толамаш доахаш накъабоагӀа Лаоса къахьегамхой шоай къаман цӀейна. Экономически а социальни а дегӀаалара хьалхарча пятилетка (1981—1985 шш.) хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдеш да. Геттара сихача боларца дегӀайоагӀа энергетика, яйтен хьу чакхйоахен промышленность.

Доккхий толамаш даьхад республика юрта боахама къахьегамхоша. Дуга — мехка ялата керттера культура — чуденад 1,1 миллион тонн. Дикка айденнад кхеш, кофе, арахис, тхьамка яха культураш кхееча а. Мехка толаме чакхдоаккхаш да ахархой кооперировани елга а — болх беш я 2,1 эзар гаргга кооперати.

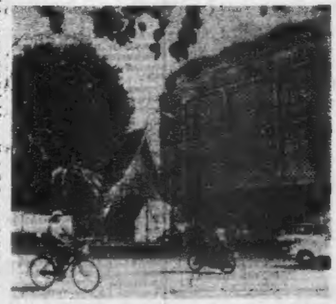

Тоъал прогресс я культура, просвещение, укхаздӀено лораяра даькъе а. ДӀадоаккхаш латта кхьа йовзув-декхар ца хилла я.

Лаоса доакха толамаш дӀакъовстадо йиш йолаш дац къонача республика Советски Союзо деча новкъостал. СССР-е гӀо а деш ЛНДР-е хьалъяьй «Интерспутник» яха космически буьзана станци, йоккха мехкдаьтта базе, авторемонтни предприятеш, хьалгьяь «латте геологаш, энергетикаш кийчберббола политехникум, кхьйола лоархӀаме экономически объекташ.

Айлун лотт Лаосе эрсий метта лоархӀаш а. Из Ӏомабу укхара лакхерча дешара заведенешка, Вьентьянерча советски культурни центре вӀаштӀехьхача лаьрхӀача курсашка... Эрсий мотт Ӏомабе безаш хилар хьалхадоах СССР-йоли безам безам хиларо, дерригача доагъошка вай мехкашта юкъе дегӀадоагӀаш долча кхьала къахьегара тӀахьарча бувзамашка.

СУРТАШ ТӀА: мехка столицера, Вьентьянера советски культурни центр; цига вӀаштагӀьехнача курсашка эрсий метта урок даьхош я хьехархо Т. В. Стегний.

В. САДЧИКОВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

Лаос: доккхий хувцамаш хула ха

ТӀадоагӀача тропически Ӏанага хьежаш я Лаос, хӀаьта цкъаза из юхе гӀерта хилар къагоӀт термометра столбик ЙӀовхала 20 градусага кхоачаш лохьеш йола, укхаза бахача наьха ӀаьдалагӀа шийла бийсаш хьатӀаоттаро. Хаотларах пайда а ийбеш, сангараш товеш ба ахархой. КӀотарташтен бамбукан юкъе ижаш я балхах мукъа йола гамажаш.

ХӀанзарчоа юрта боахам ба республика кӀийле. ДӀатӀахьежача укхаза деррига а ше массаза хиннача бесса да аьнна хеталой а, амма доккхий а кӀоарга а да юрташка хулаш латта хувцамаш.

Ше эттача ухх бархӀ шера мехко ше продовольствица бизза Ӏалашбелга вӀаштӀехьдаьккхад халкъа Ӏаьдало. Укхаза боккхача лоархӀаме хилар ахархоша къахьегама керда, коллективни форма юкъейоалаяр. Духхьал ухх шера хьахиннай республике 192 кооператив. ТӀеххьарча даьнеех ерригаш а 2100 соьгӀа кооперативни 30 тӀех госхози я мехка. Пачхахьалкхено шийна могаш дола гӀо ду коллективни боахамашта. Льготни условех дӀахец царна банкаша кредиташ, Ӏалашду дикагӀа долча дӀадувча фуца, удобренешца. Шерагара шерагӀ дукхагӀа хул кхашка юртбоахама техника. Шердуш латт ирригационни гӀирсий система. Халкъа Ӏаьдало цар еш йола йоакхо гуш бола ахархой раьза а болаш чуух кооперативашка. Ала дезаш да, кооперативни болама юкъеоагӀа хӀара саг шиъ лоӀаме ва везаш хилара принцип миштта кхоачашъю хьожаш тӀахьожам лоаттабу партийни пачхахьалкхени органаша.

Дукха хӀама къерла ца къасташ деррига боахамий кхоалагӀча даькъо шера шишша хьувнъам чукхуь Лаосе, хӀаьта шоллагӀа бола хьувнъам, деррига а кооперативе бита а бита, цул чаенашта дӀабеъ. Къаьст-къаьстача районашка гектара тӀара боала дуга хьувнъам 40—50 центнерга кхоач.

ДегӀаденад хьайбаш лелалар а. Хьалха латтача фермай кӀийлен тӀа беш латт боккха селекционни болх. Доахана Ӏул 1,4 миллион кертага кхоачаш дийбад, дегӀадаьккхад цунца дувзаденна доакъош а. Хьалъяьй шера 80 эзар тонн доакъар чакхдакхха низ бола завод.

1982 шера апрель бетта хиннача Лаоса Халкъа революционни парте III съездо юкъеерзаьй кооперативни болам дегӀабоалабеча Ӏоаьь опыт. Партийни форумо белгалдаь аграрни политикера керда декхараш латт карарча пятилетке (1981 — 1985 шш.) чакхъилале ерригача лаьттанцара балхаш деча районашка ахархой боахамашта кооперировани елга керттерча даькъе чакхдаккхарах. Из декхар кхоачашдеча лаосски доттагӀаша пайда ийбу Советски Союза, Вьетнама, кхьча социалистически мехка йоаккхача опытах.

Ухх денопка ерригача Лаосе чакхдувл хьатӀадоагӀача цӀейна хетаьь коммунистически къахьегама денош. Дезача денна хетаьча къахьегама нахтс эттаб кооперативашкара ахархой, предприятей болхлой, гӀишлонхой. Гуш да промышленности транспорти дегӀайоалаеча республика дакха толамаш. Духхьал тӀеххьарча хана болх бе йолаялийтай наькъий керда участкаш, лоархӀамеча магистралашка доккхий тӀаьш, цементни комплекс, оцинковании аьшка ду завод. 1975 шера хецаш хинначул 3,6-зза дукхагӀа арахец хӀанз электроэнерги. Специалисташа даьча лоархӀамех, гидроресурсашта вӀаьхийча Лаоса торо я юкъара низал 4 миллион соьгӀа киловаттага кхоачаш йола яаь ГЭС хьалъе.

Цу балхех дукхадараш деш лаосски халкъа вошала тӀехьа гӀо даьд хӀана да а цу СССР. Цу новкъостала лакхе мах баьб мехка кулгалхоша Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу даьзарца дувзаденна моаршал хуш дайгача къахьата тӀа. Къоасттадаь аьлча, цу тӀа белгалдаьккхад цу гӀон масштабаш Ӏалаьмате йоккхийи эффективность лаккхеи хилар, ца пролетарски интернационализмага хьежжа хилар.

Массане а лоархӀаш сий деш ба укхаза вай специалисташ. Дукха ха йоаццаш республика халкъа боахам дегӀабоалабеча хьинаре гӀо дарагӀа Лаосски Халкъа-Демократически Республика правительствени совӀаташ делар советски гражданий группана. Сийлен вымпелош а енна белгалбаьккхаб № 9 йолча наькъа тиллача № 1 йолча тӀаь проект оттаьча советски специалистий къахьегам. Атта доацача хьалашка ханал хьалха кхоачашдир цар шоаш тӀайийла декхар.

Дикка доккхий да Лаоссан халкъо социальни даькъе даьха толамаш а. Кхоачам ба йовзув ца харца толаме къовсам лоаттабеш хилари унахцӀено лораяра система эргаьнкха тоаь хилари белгалдаьккхача. Шиъ Халкъа-революционни партена гонахье кхетаденнача лаосски халкъо тӀа-тӀа дукхагӀа толамаш доах социалистически общества кӀийле хьалъеча.

Дмитрий ГОЛУБЕВ,
ТАСС корр.

Вьентьян.

● Къайлагӏча служба къайленаш

ЭЛЕКТРОННИ ШПИОНАЖА ЦЕНТР

АПН газет дешарий терхаш тӀаоа «Нойес Дойчланд» яхача газето тӀа арайаьнача американски Къаман кхерамзлен агентства балхах дукхаш йолча статья.

Дукха ха йоацаш арадаьннача «Компьютерни латчахьалхенна тӀавалар» яхача шиъ книжка тӀа «ВӀашагӀкхийттача Штатий къайлагӀча службашта юкъе эггара йоккхагӀа а массанел къайлагӀа а» яр я из аьлар нью-йоркски публициста Дэвид Бурнгама, юкъерча американцала цун цӀи а хазаяза йолча организацех.

Цун штаб-квартирга я Мэрилэнд яхача штатерча Вашингтона 35 километр гаьна къулбаседа - малхбоале къа уллача Форт-Миде. Юкъар я «Ньюсуик» яхача журнало ма аллара, СШ-А къайлагӀча службашта юкъе керттерча фигурех цаӀ вола аниаце инарал - лейтенант Линкольн Форер директор вола Къаман кхерамзлен агентство (АНБ).

Форера агентства эксплуатаци ю США къайлагӀча службай информаци гулъеш йолча техника доккхача даькъа — 22 эзар миль лакха Индийски океана тӀа лелача спутникашка дейз Малхбузен Вирджиниа лоамашкарча антеннай хьунага яхачалца йолчоа. «Нью-Йорк таймс» яхача газето белгалдоах: «Къаман кхерамзлен агентство духхьал президентан, ЦРУ а ФБР а санна йолча, организацештен лаьрхӀа деррига дунен тӀа гӀолла информаци гулъеш, сортировка еш, обработка еш йола компьютераша доал ду центр хинна Ӏац» яхаш.

Из я оборона министерства тиьоврон йоккха электронни шпионски предприяти. Цун бокъо латт спутникашта доал деча, кодаштен электронни сигналаштен расшифровка еча электронно-вычислительни машиний деррига чулоацаш йолча торонай кӀийлен тӀа.

Окинавера Крит яхача гӀайренга, Пуэрто - Рикагара Шотландега кхаччалца йолча моттигашкарча дукха хӀама ца эшаш шин эзарнега кхоачача электронни «ладугӀача посташ» информаци гулъю дукхагӀча даькъе АВАКС-и РС-135-еи яхача самолетий гӀонца хьалъяьча разведывательни эскадрага гӀолла, эггара хӀанарча ханара электронни чуеллача. Форт-Мидера тела приказаш кхоачашдеча американски ВМС шпионски кемашка гӀолла.

Къаман кхерамзлен агентства нийса рассчеташ а ю синхронизаци а ю самолетий шпионий полеташтен ерригга спутникаш-шпионаш лелача моттигаштен. Тайжача океана районах мол лу американски геранщарча низий Центральни командованена (СЕНТКОМ) хьожаьльча Къаман кхерамзлен агентства региональни группа.

Агентства общественностага дувцачох, цун 10 эзар граждански 45 эзар тӀемен болхло мара веце а, США конгресса правительствени операцей гӀулакха йолча комиссе 1976 шера къайлагӀча записка тӀа язьь цифра дукха дукхагӀа яр — 130 эзар болхло. Цу тайпара ФБР хӀара агента ялх кхоачаш ба Къаман кхерамзлен агентствагара алапи ийдераш. Лакхе цӀи яьккхача конгресса комиссе хоам бир Форт-Мид бюджетах а, из хиннар 13 миллиард долларга кхоачаш.

ТӀанйдаьча законий кӀийлен тӀа «ВӀашагӀкхийтта Штаташ лорадар» американски конгрессах тийша хилагӀа, агентство ерригга «деятельность» духхьал цхьан президента директивай ларда тӀа латт. Конгрессменашца яхарах тийшача ерригача цу Ӏалаьмате йоккхача шпионски организаце керттера декхар да «бувзамий дуней халиъашта юкъарча сета тӀахьожам лоаттабар».

ГӀуланхашка дилача из фу яхилга де хьегойт цхьан массало. Фолклендски кризис хиннача хана, Къаман кхерамзлен агентства йиш хилар «аргентински кодашта расшифровка е а аргентински бӀун планех йола Ӏалаьмате лоархӀаме информаци англичанашта лоттае а», яхаш хоам бу «Ньюсуик» яхача журнало. Цу юкъа хӀара денна обработка йора агентства штабо юкъара дозал 40 тоннал совгӀа долча къайлагӀча документашта. Из ерригга яр лаьттара, кх тӀара, сигалара хьанхаьчача шпионски сведеней итог.

Флота къайлагӀа база я аьнна маскировка яь йола Шугар-Гроувера (Малхбузехьара Вирджини) тӀаьнаш йола станци шиъ 50 метр диаметр йолча параболически антеннаца КОМСАТ яхача лаьттарча станцена 100 километр мара гаьна яц. Укхаза обработка ю спутникаша Ӏочутелача е дӀатӀайеча информацех ахаел совгӀатов.

ДагадоххарагӀа аьлча, 1 сентябре ЦРУ Гаьнарча Малхбоале СССР духьала кийчъьлача фегарча операце деррига гонаш чудаха Вашингтоно эггара къайлагӀа йола служба я «ВӀашагӀкхийттача Штаташ арахьа» мацаран халкъий кхерамзленен духьала аьнна. Агентства лаьрххӀа йола отдел я шоай мехкарча прогрессивни деятелашта тӀема духьаларча боламанттен духьала леладеш дола гӀуланхаш вӀаштӀехьдоахар. ВӀалла дукха ха яц США аппеляционни судо цхьакха а юкъера ца воаккхаш, берригача американцашца доалол арахьарча наха телефонаца деш долча къамьлашка дӀахо а ладувгӀа Форт-Мид декхарийла я аьнна решени яь. Цу тайпарча «хьажъъяхарах» практиках хьахиннарех дола рапорташ ФБР кхоачаш хилар кертагӀдоахар дукха ха йоацаш «Нью-Йорк таймса».

Вьетнамски тӀом лаьттача хана США ерригача къайлагӀча службашта юкъе а эггара къайлагӀчо елар тӀема духьаларчар, сага бокъонаш бахьан эггара чӀоагӀа къовсаме лоаттабеча 75 эзар сага тайпан цӀераш тӀа а йолаш йола мутӀахьа боахарий списон. Уж спискаш яр тӀехьагӀа ЦРУ балхахошне кхьачача папкашка чу. Цу тайпара йола информаци массанахьара а «операции хаос» олаш йолча ЦРУ тӀахьожама системана чуйода. Компьютеро тахан а тешаме дагахкоабаш я «системана духьаларча» 300 эзар сага тайпан цӀераш.

Шин-шерагӀа отт хаттар: хӀанад-хьогӀ, агентства вӀаьнна тӀа-тӀа лаьхлуш латташ хилар чӀоагӀа новкъа долча. «Нью-Йорк таймс» яхар санна долча газета а, алхха цхьа бутт хьалха «Форт-Мида шпионски балхана беш бола СССР мах» юхабаь хиларах дувцаш хиннача. «Ньюсуик» яхар санна долча журнало а уж шоаш хьалха дийцараш деррига дуне ГаьнарчаМалхбоале ЦРУ а АНБ а чакхъьякхача зуламерча операцех болча йоакхо цецдаьккха хиннача хана дага ца дохар.

(АПН).

ТӀЕМА КХЕРАМ ТӀАТУВСАР МАЛАВ?

Цу хаттара объективни жоп дала гӀерташ кердача тайпара яздаьд вовзаш волча французски обозревателя Мишель Татюс. Довзаш долча «Монд» яхача буржуазни газета тӀа дукха ха йоацаш кепатехача «Миштта дӀадолаьд ядерни герзаш Ӏоаделга...» яхача статья тӀа цо дагадохийт атомни герз хьехилара истори, цун арсеналаш ебаяр, теркам тӀеозаш йола дапиеш йоалаю.

1948 шера ювлу Татюс, Пентагоне оттаяьр «Чариотир» яха план. Цунга хьежжа лаьрхӀадар цхьан бетта советски кховзткъе итт городе 133 атомни бомба тоха. Царех бархӀ Москвалел, ворхӀ Ленинградан. Цул тӀехьагӀа, цу хана ядерни духьале йоацаш хиннача Советски Союза кхы а 200 атомни бомбей 250 эзар тонн кхыйола варывчатней тоха а. Из операци шина шера лаьрхӀа хиннай. 1950 шера «Тройан» яхача американски планагӀа советски бӀаь города духьала 300 совгӀа атомни бомба тоха лаьрхӀа хиннай.

Тхьаь итт шу совгӀа ха дӀаяхай, дунен тӀа дукха хӀамаш хувцаденнад, амма Советски Союзаца США-с лелаю политика ше хиннача йисай. «Ӏалаьмате унзара хӀама» да йоах М. Татю Пентагона цаӀ йола стратегически план. Цунна юкъейоагӀа СССР территоре тӀа ядерни герз тоха лаьрхӀа йола 40 эзар потенциальни объект — тӀема, экономически, граждански яраш. Из план оттаярраша адамлена духьала яьнкхай «паргӀата дуне» олаш дар лорадара лаьрхӀа йоккха ядерни цӀи.

Цу тайпара гӀулакхаш эттача хана тамаш е йоагӀий Советски Союзи цун союзникашн царна жоп а луш шоай кхерамӀле Ӏалашъяра кийчо еш хиларах?

Жорж МАРТЕН,
французски журналист.
(АПН).

Париж.

БIаьшеренашка лораде

Дукха ха йоаццаш реставраце Ерригсоюзни институте чаккдаьлар XVI бIаьшерен итальянски художника Франческо Грональи «Тронере Мадонна» яха из тайпа ихы доаца сурт юхаметтаоттадера балхаш (Малхбузен а Малхбален а искусства Одесски музей). Аьрдехьара аьттехьа: реставраце Ерригсоюзни института болхло В. Окуньков — физико - химически методийн анализа лабораторе вокхагIвола Iилман болхло, сектора даьтта басарца (дийхкача суртийн) йолча живописа отдела заведующи Л. Якшина, художник - реставратор О. Белан-Круглякова, физико - химически тохкамийн методийн лабораторе вокхагIвола Iилман болхло В. Иванов, художественни тIехьалев пропаганда яра отдела заведующи С. Янщиков, художник-реставратор Н. Демина, Эстонски ССР художественни музеера стажераш А. Юрьев, Р. Вийрес, физико-химически методийн лабораторе вокхагIвола Iилман болхло С. Писарева.

В. ВЕЛИКЖАНИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

САЛТЕЧУН НИКЪ

Салтечун денала, майралла, къонахчала бизза мах беш йола кхаь степена «Слава» орден йола сан лоархIаш ва Советски Союза Турпала ниисса. Болхш ба орденийн бизза кавалераш Нохч-ГIалгIайче а.

...Нохч-ГIалгIайн гIишлоничa управленина чуйовгIача производственно - технологически комплектаци яра контора коанаIерех чувоаллаше а гуш да Сийлахь-боккхача Даймехка тIеман ветеранийн урташ тIадойа хоза кийчдаь уле. Терко тIаоваш да «Слава» яха кхаь степена орденаш наьккха тIа ядаш, безаме сибат долча, ха яа вале а, къаьна ва аргдовцача сага сурт. Цунна кIал даьча йоалонах ха йиш я из УПТК начальника заместитель Шило Андрей Ефимович волга.

Варкъ сахьат а далалехьа дIадолалу тIема ветерана балха ди. ЗIар даьккхача саннa чу-ара був нах цун кабинетера. Из тамаш а яц. Iурре къонстаде доза гIишлонхоща эгара чIоагIагIа эша материалаш малагIаш я, малагIча объекте фу эш малагIа новкъостал де деза. Мело ца еш, ше волча баькхача гIишлонхоща: бригадиреща, мастераща, участкай кулгалхоща сиххен ходдам боллаш производственни дешаш къестаду Андрей Ефимовича.

— Саиа со хьо волча объекте воагIаргва цхьаьш сахьат даьлча. Вай тахка деза хьайна дIаяйта материалаш Iа мича йихьай. Ветта йола лимит кхоача ма еннайнй хьа, хIаьта болх бе бутт боалцца ихы а бIарчча цхьа кIира ма дисадий, — йоах цо участка цхьан мастерга.

ХIарапена Iимерза, безаме къамаьл а деш сихха дIабохийт цо ше волча баькха нах. Иштта хул хIара дийнахьа...

Дика вовз тIема ветеран управлене болх беча хIаранена, хIана аьлча хIара объекте хулв кагиркой хьехамча, дог цIена саг, шийн гIуллакх доаза кулгалхо из воландаь. Дика бовз цунна йокхача коллективера нах, хIаранена дувца хов. Каст-каста хул из кагирхошта юкъе беседаш еш, царца дагаувлаш Даьхенна мутIахьа хилара уж тIахьехаш.

Шийн хандарча наьха, 40-гIча шерийн комсомольцийн биографеяна тара я Андрей Ефимовича биографи а цун вахар а. Чуйнна деша гIерташ, котъяьнна социализм дегIайоалаяра шийн низи хьинари ца кходеш къахьегаш дар советски халкъ Сийлахь - боккха Даймехка тIом хьалехьа. Цхьаннена а дага а дешар фашистски гIаьракой вай мехка чухьелхаргхилар. Донбассерча Миконн-Шахар яхача городе фабрично - заводской школе дешаш вар А. Шило 1941 шера цIаьхха тIом болабеннача хана. Андрей Ефимович а цун новкъостий а каст-каста удар военкомате шоаш эскаре гIулакх де дIабигар дехаш. ВIалла ладувгIа а тиганзар военкомо. Шуп дехкар — дешар да, — йоахар цо кагирхошка,—кхувргда шун тIом бе а тIема халонаш Iовша а.

Шийн декарах хIама хургдовцилга кхетадаьча зIамсаго 1942 шера декабрь бетта тIехдика чакхйоаккх школа. ПIе херяа хиннача специальностагIа городерча цхьан шахте забойщикалла балха вода Андрей. Шийн хара йола отбойни жIов бе йоаллача пулемета тарьеш шозза - кхозза тIехкхоачадю цо заданеш. ХьатIаэттар 1943 шера апрель бутт. Шийн шера гарта сатийса Цена Эскаре гIулакх дара тIаьлехаш повестка кхьчар А. Шилога. Тхьаманица гIетт ача санна сиха хьакхьчар Андрей сборни пункте. Из хьожаву артиллере. ДIахо боля цун тIема никъ дIаболалу къаьсттача истребительно - противотанко в и артиллерийски бригадана чуйовгIача полке. Советски гераш низ, цук совле белгалъяла доладенна шу дар из. Чакхбаьинабар сталинградени тIом, лаьхнабар фашисташ Къулбаседа Кавкаlера а ТIаккхьмаар Донбасси Левобережни Украинен мукъаьнкхара советски эскаро кийчо ю да.

Геттара лира тIемаш лаьттар Миус яхача хи тIа. дикка чIоагIъяь хиина гитлеровски позицеш парх аьина йохаь дIа а йовхаш. Шоаш гома чулацар кхийра фашистски бIу тIехьаппахьа баьинабар. ТIехьаппахьа-м баьинабар, бакъда советски наькха дукха цIий а Iомехкадеш цхьаккха лер йоашаш йохаль дIаьлхаар шоай нара хиина городаш, посёлкаш, нах баха дукха кхыйола моттигаш. БIаргашка хий кхехкар Андрей Ефимовича а цун новкъосташта а сел дог дохаду уж сурташ баргадайча. моастагIчунцара кабезам геттара ирлора, цудухьа, шоай синош па кходеш латар уж фашисташца, тох-тохар меттахьа тохар.

1943 шера сентябрь бетта Мелитополь уллув кхоач А. Шило гIулакх деш йола полк. 57 мм калибр йолча таннашта духьаларча йоккхача топа наводчик вар дIаисар цу хана. Геттара чIоагIъяь ,мел эша чуица Iалашъяь, советски бIухошта духьале е кийчъяь яр немецки позицеш. Советски командоване дика кхетадора город мукъаяккхара хьалхашка - латта декхар атта доацилга, яз кхоачашдара боккха мах дIабала безилга, хIаьта мах — дукхача советски наьха вахар, цудухьа цунга хьежжа кийчо яра декхар оттадир советски бIухошта хьалхашка. Город мукъайоаккхаш доккха денал гойтар цар йоккхача топа расчето. Вай позицешка гIолла чакх а ийккха, тылагахьа чухьилхача немецки шин танкана духьала йисар йоккха топ, бакъда, боханзар расчета бIухой. Совцайир цар моастагIчун танкаш. ХIара салтечо, эпсара шийгара денал, къонахчал гойташ тIом барах ерригача артбригадана «Мелитопольская» яьина цIи елар дукхханешта орденаш, медалаш хьожайир. Салтечун тIема совгIатех эгара дезагIа лоархIаш дар — «За отвагу» яха медаль лела яьлар Андрей Ефимовича наькха тIа.

Хадданза лира тIемаш деш цхьа шу совгIа ха яьлча А. Шило гIулакх деш вола эскара дакъа хьатIаккоач Польша столицана юхе. Октябрьски йоачан латта бийса сийрдайоаккхаш йоккхий топаш етт немцаша Вислава тIехдовлаш даттача советски эскара доакъошта. Шоай хур ду цар кайбараш Вислава тIех на йоваийта гIерташ. бакъда, хьалха санна чIоагIа бит цар низ, цул совгIа, кхи духьаленаш эша Iемаб советски бIухой а. ТIом дIаболабаь массехк сахьат далалехьо 16 квадратни километр лаьтта дIалоаца плацдарм йоакх советски бIухоша. МоастагIчун берда тIа кхаьчача эгара хьалхарчарех цаI л А. Шило чувоагIа расчет. Шоаш хьалаьца позицеш дIа ца луш тIом лоаттабу советски бIухоша. цул тIехьагIа юха а дIахьалхаш нахьа болх. Цхьаннена тIехьа поллагIа а йоаккхаш мукъайоах фашистех польски городаш Лодзь, Познань, Варшава, Радом, кхыяраш. Чакхйоал Висло - Одерски аьина цIи тилла хиина стратегически тIема операци. Расчета хIараненa доза совгIат лу. Андрей Ефимович белгалвоаккх «Слава» яхача кхоалагIча степена орден аларра.

ХьатIаккоач дукккхача халхьаша сатийса ха — тIом фашистски Германе территоре тIа кхачар. Дош доапар а хиина дIаэттар геббелевски пропаганда—цхьан моастагIо ког ловзаргбац немецки лаьттан тIа яхаш даим дIакхайкаьр. Эшае гирга кхаьчаар гитлеровски Германи, бакъда. гораотта лагам япар. Тийшача балхах цхьадола советски эскара доакъош цар хIаландеш моттигаш а кийсаора. Иштта моттиг нийсъелар Малхбален Померани мукъаккхара тIемаш дIадоладеннача хана. «Померански вал» яха оборонительни рубежи из лораеш хиина шин арании йохаяра тIемаш дIадоладаьдар советски бIухоша. Позицеш хьалала йодаш хиннача артполкана цIаьхха го бир фашисташа. Дика кийчбаьбер фашистски бIу танкашца. ХIара советски салтечо дика кхетадора этта хьал мел хизара да, бакъда, цхьаьа1 вехa хьовзаэзар. Го баьккха оборона вIаштIехьа а яьккта. майрра духьалъэттар артиллеристаш. Тох-тохар меттахьа кхеташ шоаш дIаладьцача позицешкара цхьа гIа тIехьаппахьа ца боалаш, шоай синош а дехка фашисташта духьала тIом болабир цар. Дукха хIама ца юсаш хIалакйир немецки танкаш, цар огневой точкаш. Цига дика аьттув баьлар А. Шило керте лаьттача расчета. Массехк огневой точка, шин танк, геттара дукха автоматчикаш боабир цар. Боккха мах бир советски командоване артиллеристий денала. Иштта, Андрей Ефимович белгалваьккхар «Слава» яха шоллагIча степена орден луш.

ТIом чакхбаьлар фашистски Германе столица Берлин хьа а йоаккхаш. Рейхстага тIа Коталон цIе байракх а йогIаш. Берлински операце дакъа лоацаш денал гойтача хIара советски бIухочоа елар «За взятие Берлина» яха медаль, хIаьта цунца цхьана тIем тIа даим а турпала гIулаккаш карагIдувларах къонахчал шийгара гойтарах А. Шилона лу «Слава» яха цхьоалагIa степена орден.

Тахан Андрей Ефимович латт къахьегама фронте, коммунизм, адамлен сийрда кхоане хьакхолларий мутIаре.

А. СУРХОЕВ.

«Сийле хийла маьлха! Къайлаяла боадо!»

Иштта дениз йолаш яр Грозерча «Юность» яхача кинотеатре хиина «Искусство дина духьала» яхача темах йола атеистически сайре. Цу тайпара Нохч - ГIалгIай республикански краеведчески музея, Iилман атеизма республикански Цено, № 13 йолча Грознерча юкъерча школа дешархоша цхьана кийчъяь сайре эттара хьалха хулаш яр.

Сайрен юкъе дакъа лоацараш а цига хьийхараш а вIашагIкхет кинотеатра фойе, царна юкъе бар яздархой М. А. Сулаева, С. И. Чахкиева, исторически Iилмай кандидат, художник Х. Акиев, кхыбараш. Уж хьежар № 13 йолча школа дешархоша кийчъяьча «Сатира герз» яхача суртий выставкага, краеведчески музея кийчъяьча «Атеистически мотиваш художникий Х. Б. Ахриевен Г. М. Даурбековен ихолламе» яхача выставкага. Цу гIулакха юстара йисаяьар А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека къаман - краеведчески - отдел а. «Атеизм Нохч - ГIалгIайчен литератураи искусствам юкъе» яха выставка кийчъяьр цо. ДукхагIча даькъе цунна юкъе дар А.-Г. Гойгова, И. Базоркина, Р. Ахматовай, А. Бокова, кхыча яздархой йоазонаш. Цу выставкаша къаьгга хьагойтар моттигерча яздархоша а художникаша а мишта къовсам лоаттабаьб, лоаттабу вахарца товш доацача ийрчача дина гIулакхашца.

Цул тIехьагIа сайре хьаеллаш къамаьл ду республикански краеведчески музее йоккхагIйолча Iилман болхлочо Л. Кулина. ВIашагI-кхетаре дакъа лоацача яздархошта дош делале цо дийцар лохчий а гIалгIай а литература хьакхоллача дарде лаьттача яздархоша хьакхеллача атеистически чулоацам болча произведенех. Царех я З. К. Мальсагова, С. Бадуева, С. Арсанова, С. Озиева, кхычар произведенеш.

Дош лу поэта М. Сулаевна.

— Се лор хиларах тарра лукха дина ийрча лер юта гIулакхаш дайнад сона. Цкъа халла цамогаш хиина шин вола — кIаьнкаш болча нийсвелар со. ХIаьта цар лазара бахьан хиннадар зIамига болаше а зикара юкъе а боахаш адийта хиларах. Лорий новкъосталца бийрзар уж. Иштта Урус-Мартановски районе школе доскана юхе латташ вола кIаьнк дог гIел а денна Iовежа хиннав. Iовожара бахьан — марха кхабийтар.

Къаьстта а тернам тIаолаш да Шалински районе шоанта лорал де хов лхаш бола нах гучабаьлча хилар. уж болча. больнице ухачул дукхагIа нах а ух. Цар массе а лазарашта хьежаераш цхьа молкаш я — шоаш хьаь. ХIаьта цхьан юрта гучаьына хиннав къаьстта берий лазарашта вола «лор». Сов дукха нах ухаш цо кхыметтел шийн цIагIа маьнгеш а оттадаь «больница» хьайийлла хиннай. Бакъда, харц гIулакх гуча ца доалаш дисадац. Цо даьча харц дарбах бер деннад. ТIаккха тIалетхьай бера нана. ЦаI да белгалдаккха дезаш, цамогаш хиина йийбераш-м больнице кхийлад цо, ше дарба а ца деш.

Цунна доагIаш доза таIадар даьд.

Иштта дина кхалаша лелаечa ийрчача гIулакхех дийцар С. Чахкиева а.

— Соиа йовзаш я цхьа кхалнаг. Из яхайтта шу дакъна болча хана школера чуеча, эза бера портфель дIа а лаьккха низагIа маьре дIаеннай из дина Iоткъам лош болча даьна. Из йигар цхьанннакьа балца воацаш, дулам дарах лаьда маьлла. йинагал дукха воккхагIа сег хинкав. Цу тайпара я дина ийрчача гIулакхаша юташ йола лер.

Яздархоша йийцар шоай произведенеш дина ширдаьнача гIулакхашца бартие хилара береш тIаьхьийхар.

Сакъердамc, кIоарта чулоацам болаш программа кийчъяьр № 13 йолча школа дешархоша.

Цул тIехьагIа, совгIаташ делар хьарарча шера октябрь бетта дIакхайкаьча атеистически сурта конкурсе котало яьккхача дешархошта.

Говзанча хила

Атта дац вахаре беррига низ а хьакъал а дIалургдолеш шийн никъ харжа. Байзуркаева Аптена дага а дацар ше продавец хургва аьнна. ХIана аьлча, цу тайпара йола балха говзал Аптена эзийта, лаьпхадаккха сег вацар цун дезале. ХIаьта а уйла а я, дам нанен цац а боеш, Апте лаьрхIар торговле болх бе.

— Оеш сагот ма да, — аьлар цо даьген наьнаген — МоллагIа а никъ аз хоржа а, шун сий цIеккха а доадергдац аз.

Иштта 1970 шера Байзуркаев деша отт Грознески кооперативни техникуме. Сиха дIаихар дешара шераш. Цу юкъе Апте кIоарга Iомайир шийн говзале теори. Дешар — сага вахаре хьалладьцача наькъах цхьа оагIув мара яц. ХIаьта практико дIадехараш кхы а дукхагIа да.

Иштта зила а хилар из. Дийша ваьнначул тIехьагIа Грознерча района балха тьожаваьча къонача специалиста духьала нийсъелар дукха халонаш. Унхаза цIенъяь дIаьккхар Апте шийн дег чура доккхархочо духхьал хIаман мах бу, чувеначa сага хIама яц, яха хьалха зинна уйла. Ийцача хIама саг гIадвугаш, тхле деза тика чу веннача деш доле гIуллакх. Эцархочун дог-безам ийбе, эшача консультаци яла, нах возадар харжа Iомабе, кхи а дукха я уж къоначa продавеца хьалхашка оттташ цо къестае езаш йола проблемаш. Из деррига Iомадича мара хург вац цох лерттIа специалист.

Ши шу даьккхар А. Байзуркаева Грознески района болх беш. Бакъда, цхьаккха а хIамацa йиста йиш яц из за. Ма дарра дийцача, цу юкъа хьакхилар Аптех бокхъонца вола торговле болхло. Цу хана хьа а хиина дIаюоагIьелар «Апте дегаца хIама а цо шийн балха тIа кертте лоттаеш бола принципаш: эзде, наьаца геттара а теркам болаш хилар, хIаьта бузоощаш, массаза а наьха хьашташ кхоачашдеча сферехь лехтаар Iомадеш хилар.

Цудухьа дукха за алалехьа зIамига саг вовзалар коллективе, кулгалхоше белар цунна бехктохкамегIа бола болх. Ткъа шу да аьона продавец Горкоопторга чуйовгIача № 1 йолча туша чу бола беш хьакхоагIа. Тиха кулгалхоша, Респотребсоюза правлене массехказа белгалбаьккхаб цун къахьегам сийлен грамоташца, дезача совгIаташца, беркал лаерца. Цун къахьегама иштта дика мах беро сонта вехкенза Аптe. Даьчох кхоачам баь ца Iена, кхы а дикагIа къахьегар шийн керттера дезар лоаркI цо. ХIана аьлча, иштта ба цун болх — хала, деррига шийна товр, могар дIадале дезаш. ЦхьаберIда, гIалеташ а нийсту бохха тIа.

— ФуннагIа дийцача а, хIана а йолеш а цьебола эцархой доккхархочун гIулакх ма дерра доезале аь уйла, — йоах Апте. — Харцде безем бац са, тхона юкъе а нийсу эцархоща эздеца боаца во бохлой, хIаьта, деррига дIадаьйча а, эцархоша дIадезтараща раьза це хилча валац. ХIана аьлча, наха культурни гIулакх дара, хIама эца веначун за эзхье ца йоайтара мел эше хьалаш лерттIа вIаштIехьдаьа хила деза.

Дика вувц Апти цунца цхьана болх беш болча новкъостама а.

— Тха коллективо лелаю коммунистически къахьегама коллектив яха лакха цIи, — йоах профкома председатель йолча, йоккхагIча продавеца Асташевская Мариас. — ХIара болхлочо бехктохкаме кеташ кхоачашду шийна къалхешке латта декхар. ХIаьта Апти, эцархошта культурни, коммунистически хьисапе гIулакх дара тха продавецашта юкъе кьржача социалистически эхье масал гойташ тьабоагIачарех цаI ва. Цунгара масал ийду, цунца дагабуел къонабераш.

ХIана Апти хьехамча лоархIаш ва. КIезига бац коллективе цунгара Iомалуш бараш. Бакъда, говзанча дIало а шийн болх кхы а кIоартагIа Iомабеш йа. Iомалу из бокхъонца вола советски торговле болхло хила. Из де цо массаза а дагалуеца хIама.

Х. ШАДИЕВ.

СУРТА ТIА: Байзуркаева Апти.

Армене лаьттанчеташкара газаш лохача дакъа лоацаш ба белорусски геофизикаш. Лоамий а Араратски къовкий а хьалашка эггара хьалха мехкдаьттен газа йоалла структураш лех кердача методикагIа: лелха а ца лелхийташ лаьттан ченашкара лосташ гучадоахаш. Цу методагIа вешта лелхийта тохаш дола бурув детта а ца делаш, гонахьенна новкъа а доацаш, торо хул лоаман босешка деиз города улицашка кхачачаца йолча моттигашка сейсмически тохкамаш де. Разведочни балхаш ду Гомельски СКБ сейсмотехника хьаьча кердача вибрационни комплексашца.

Вертикальни сейсмически профилирование (ВСП) комплексни отрядо тохкийна Подмись километрга кхоачашIаьттана кIалхара геологически тIоаш. ХIана ца тулладохийча приборашца Армене лаьттанга «ла+а дийгIе», Гомеле ЭВМ-аца информаци лоьттача лоьшке, хьаоал перспективни тIоа мел кIоаргача ба е-мичахьа ба а.

СУРТА ТIА: Армене лаьттан ченашкара газаш лохараш — «Западнефтегеофизика» яхача белорусски треста № 16 йолча Аштаракски комплексни геофизически экспедице ВСП сейсмопарте отряд.

И. ЮДАША сурт.
ТАСС фотохроника.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

СПОРТ

НАЬК ДАР

«Садко» яхача Грознерча бассейне шин дийнахьа хилар наьк дарах республика хьалхале яккхара яьхаш. Наьк дара многоборьена юкъе дакъа лоацаш вар шин бIаь гаргга саг, дукхагIча даькъе уж бар «Спартак», «Труд», «Буревестник» яхача шоай лоIамагIа йолча спортивни обществай спортсменаш кагийрхой. Нохч - ГIалгIай спорткомитета, наьк дарих йолча федераце хьожадаьдар «Нкъ дистанце тIа дукхагIа очкош яьъачоа», «Нохч-ГIалгIайчен рекорд оттаьчоа» яха совгIаташ. Уж совгIаташ кхаьчар динагIчарга. Комплексни хьисапе наьк дича 4780 очко яьккхача, педагогически института студента, СССР спорта мастера В. Степанова дIадедар хьалхара совгIат. Кхалнаха юкъе толаш хиннача, многоборье дукхагIа очкош яьхача Иванова Танянна а деннад цу тайпара спорткомитета совгIат.

ШоллагIа совгIат дар наьк дара федераце хьожадаь, из делар № 41 йолча Грознерча юкъерча школа дешархочоа, спорта мастералла кандидат волча Шейко Игора. Брасса хьисапе наьк деш цо республика шоллагIа рекорд оттайир, цул совгIа, многоборье итргех из чемпион хилар, Нохч - ГIалгIайчен кубок яьккхар.

Тайп - тайпарча хьисапех наьк деча маIача цаха юкъе иштта толаш хилар В. Дубинин, А. Смычек «Спартак», Б. Барсунов, С. Солоухин «Буревестник»; кхалнаха юкъе белгалбаьлар № 41 йолча юкъерча школа дешархой С. Старикова, Н. Проскурина, Л. Влюмберг.

Яхьашна дакъа хьацарашта юкъе эггара зIамагIа бар № 20 йолча юкъерча школа ялхлагIча класса дешархой. Царна юкъе а хилар къовсамашка котбаьинараш. Брасса а комплексни а хьисапе наьк деча толаш хилар Т. Зозуля, В. Тищенко.

ВIУХОЙ ЯХЬАШ

Латве столице — Риге чакхъяьнней СССР Героашцарча низий хьалхле яккхара шийн лоIамагIа кIалтохаргах латара кагирхой яхьаш.

Цу къовсамех дувцаш лакхерча спортивни говзала Российски школа завуча Д. И. Конова аьлар:

— Цу турнире дакъа лоацаш хилар цхьайтта тIема округера вIашагIтехьа командаш. Хьалхара моттиг яккхара тIехьа шерра яхь йоаркаь къовсабелар Къулбаседа Кавказен Украински тIема округий спортсменаш, хьалхарчарна кулгалдеш ва дуне экс-чемпион Бисултанов Асланбек Къоначa тренера дика кийчъяьяр команда, цудухьа массарел толаш а хулаш Къулбаседа Кавказа спортсменех чемпионаш хилар. Команда хьалхара моттиг яккхара дика дакъа юкъедиххьар шоай дар спортсменашта юкъе чемпионаш хиннача Б. Даурбекова, Р. Умарова, В. Туркуева, Б. Гетогажева, кхоалагIа моттиг яьккхача М. Дурдышева.

Х. ГИРИХАНОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 ДЕКАБРЬ

II ПРОГРАММА

17.05 — «Машарах дола деша». Литературни передача (гIалгIай меттала).
17.30 — Документальни фильм.
17.40 — «Старт».
18.10 — «Нохч - ГIалгIайче гIоала».
18.30 — Шуна кийнкин тарха тIа. А. Шайхиев. «Михай цIе гIа».

2 ДЕКАБРЬ

II ПРОГРАММА

16.30 — «Гургал» (нохчий меттала).
17.20 — Iилман - популярни фильм.
18.00 — «Нохч - ГIалгIайче гIоала».
18.30 — Фильм-реклама.
18.35 — Сийлахь-доккха деттагIал хьадалара моттиг.

РАДИО

1 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя», газета обзор.
8.25 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Иллеш дIаоал Дудаев Залимхана (гIалгIай меттала).
11.15 — «Юртарча клубе». Корреспонденци (нохчий меттала).
11.30 — «Хьалхалаттараш» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Кхеи бачар рузкъа дебалуш латт» (эрсий меттала).
15.15 — «Шоана, кхалнахI» яха радиожурнал (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Керда Iаьдалаш — вахаре» (гIалгIай меттала).
17.31 — Концерт (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юрт: гIулакхаши проблемаши» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — «Никъ дина кийб шуна». Музыкально - литературни композици.
18.40 — «Моаршал да хьога, хилийI». Концерт.
19.33 — Х. Цуганов сатирически дувцараш.
19.53 — Динаев Мальмада иллеш.

2 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.22 — «Ленинан никъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Художественни самодеятельноста дагъалладдцей концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Яхье йийнача коллективай перекличка». Корреспонденци (нохчий меттала).
11.30 — «Кхетамца кхоаре хьаькъалца чIоагIа хилар». Беседа (нохчий меттала).
11.45 — «ХIинзарча заманан идеологически къовсам кхоачабалар». Беседа (эрсий меттала).
15.15 — «Кагиркой кийлаш». Литературни передача (гIалгIай меттала).
15.25 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Интернационализм — вай вахара закон» (нохчий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Доакъоре цеа бола беш я». Репортаж (эрсий меттала).
18.40 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — «Бетховени Реквием». Музыкальни очерк.
19.00 — У. Динаева дIаоалам дIалазъяь эшараш.
19.42 — «Поэтически тапгIа тIа» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Зама» ансамбла концерт.

Хаоттам

Тахан республике гIоллех Грознех хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш. Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш хилеи фегара температура республике 1—6, Грозне 3—5 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, лоа а декхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьенкаш хилеи фегара температура бийсана 5—10 градус шелали дийнахьа 0—5 градус йовхали йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктоххама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортан — 2-65-01; юрта боххама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехьаной — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерен, шоаттек деношка

СФ00399. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5703.